

EN STUDIE OM BORÅS STADS MÖJLIGHETER TILL UTVECKLING AV HÅLLBARHETSRAPPORTERING – NÄTVERK, RELATIONER OCH AKTÖRER

Examensarbete – Civilekonom
Företagsekonomi

Fiola Rexhepi
Tanya Rostam

År: VT2017CE13

HÖGSKOLAN I BORÅS

Förord

Möjligheten att ha fått fördjupa sig i ämnet hållbarhet och undersöka hur hållbarhetsredovisningen konstrueras har varit oerhört intressant och spännande! Vi vill börja med att tacka de personer som har bidragit med stöd och vägledning under studiens gång.

I första hand vill vi tacka vår handledare Gustaf Kastberg som har varit vägledande med givande kommentarer och råd. Vi vill även tacka respondenterna för att ha ställt upp på intervju och möjliggjort uppsatsens datainsamling. Dessutom vill vi tacka varandra för fyra fantastiska år med mycket skratt och glädje. Den goda samarbetsandan under uppsatsens gång har varit en tillgång. Vi vill även tacka våra familjer som har varit stöttande och uppmuntrande.

Slutligen vill vi tacka Högskolan i Borås för en givande studietid på Civilekonomprogrammet. Vi kommer att sakna föreläsningarna och tentatimmarna, nu avslutas detta kapitel med fyra år av minnen. Nu bär det av mot nya kapitel i livet.

Borås, juni 2017

Fiola Rexhepi

Tanya Rostam

Svensk titel: En studie om Borås Stads möjligheter till utveckling av hållbarhetsrapportering – Nätverk, relationer och aktörer

Engelsk titel: A study of Borås municipality possibilities for development of sustainability reporting – Network, relations and actors

Utgivningsår: 2017

Författare: Fiola Rexhepi, Tanya Rostam

Handledare: Gustaf Kastberg

Abstract

There is not much research on how a new accounting system begins in an organization. Scientific research concerning sustainability and corporate sustainability reports has contributed to a curiosity of studying the early stages of a new possible sustainability accounting system. This has contributed to an increased interest in studying networks and relationships between actors by putting ourselves in the middle of the actions in an organization to possibly take part of the early stages. The purpose of this study is to study how corporate sustainability reports are constructed, with construction we mean how a new sustainability accounting system may be developed.

We have conducted qualitative interviews with employees who work with social and environmental issues in Borås municipality. The study applies a case study design and a snowball selection. In total, we have interviewed eight employees in the municipality, four of whom are officials and four are politicians. During the empirics and analysis, we have applied an inductive approach with an ethnographic perspective. We have created our own categories with inspiration from Actor-network theory as method theory. We have analyzed the empirics based on the method theory and structured the empirics in order to clarify our observations under the categories *involved actors, actors interests, conflicts and obstacles as well as translation*.

We have observed that the municipality is in the process of possibly developing a new sustainability accounting system. The municipality need to focus more on integrating the three dimensions of sustainability with each other and also how the municipality is to calculate social and environmental effects expressed in economic terms. The study shows that the financial accounting has a significant role in the municipality and that change is not advocated. To break old work patterns and ways of thinking the municipality should pay attention to its situation and identify problems. The study points towards the reality where we focus on the situation of the municipality. Altogether, we conclude that the municipality should create a network. When a network is created actors integrates with each other as they become actors in a network and gain value through interaction, thus reducing the complexity of the organization. The creation of a network may possibly contribute to a reconstruction of the municipality's sustainability accounting system.

This paper is written in Swedish.

Keywords: Interview, qualitative study, inductive approach, ethnographic perspective, actor-network theory, human and non-human actors, Borås municipality, sustainability, dimensions of sustainability, corporate sustainability report, sustainability accounting system

Sammanfattning

Det finns inte mycket forskning kring hur ett nytt redovisningssystem börjar i en organisation. Forskning kring hållbarhet och hållbarhetsredovisning har bidragit till en nyfikenhet att studera det tidiga skedet av ett eventuellt nytt system för redovisning av hållbarhet. Detta har bidragit till ett ökat intresse av att studera nätverk och relationer mellan aktörer där vi ställer oss i mitten av handlingarna i en organisation för att möjligtvis ta del av det tidiga skedet. Syftet med denna studie är att studera hur hållbarhetsredovisningen konstrueras, med konstrueras menar vi hur ett nytt hållbarhetsredovisningssystem möjligtvis kan tas fram.

Vi har genomfört kvalitativa intervjuer med anställda som arbetar med sociala och miljömässiga frågor i Borås Stad. Studien har en fallstudiedesign med ett snöbollsurval. Totalt har vi intervjuat åtta anställda i kommunen varav fyra tjänstemän och fyra politiker. I empirin och analysen har vi arbetat utifrån en induktiv ansats med ett etnografiskt perspektiv. Vi har skapat egna kategorier med inspiration från Actor-network theory som metodteori. Vi har analyserat empirin utifrån metodteorin och strukturerat upp det empiriska materialet i syfte att tydliggöra våra observationer under kategorierna *involverade aktörer*, *aktörers intressen*, *konflikter och hinder samt översättning*.

Vi har observerat att kommunen befinner sig i processen av att möjligtvis utveckla ett nytt system för redovisning av hållbarhet. Kommunen behöver fokusera på att integrera de tre hållbarhetsdimensionerna med varandra samt hur kommunen ska beräkna sociala och miljömässiga effekter uttryckta i ekonomiska termer. Studien visar på att den finansiella redovisningen har en betydande roll i kommunen och att förändringsarbete inte är förespråkade. För att bryta gamla arbetsmönster och tankesätt bör kommunen uppmärksamma sin situation och identifiera problem. Studien pekar på verkligheten där vi uppmärksammar kommunens situation. Sammantaget drar vi slutsatsen att kommunen bör bilda ett nätverk. När ett nätverk bildas integrerar aktörer med varandra där de blir aktörer i ett nätverk och får värde genom interaktion, därmed kan komplexiteten i organisationen reduceras. Bildandet av ett nätverk kan möjligtvis bidra till rekonstruktion av kommunens system för redovisning av hållbarhet.

Nyckelord: Intervjuer, kvalitativ studie, induktiv ansats, etnografiskt perspektiv, aktör-nätverksteori, mänskliga och icke-mänskliga aktörer, Borås Stad, hållbarhet, hållbarhetsdimensioner, hållbarhetsredovisning, hållbarhetsredovisningssystem

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	- 1 -
1.1	Hållbarhetsredovisning och hållbar utveckling.....	- 1 -
1.2	Hållbarhetsredovisning och finansiell redovisning.....	- 2 -
1.3	Problemdiskussion.....	- 4 -
1.4	Syfte, problemformulering och disposition.....	- 5 -
2	Teoretisk referensram.....	- 6 -
2.1	Actor-network theory (ANT).....	- 6 -
2.2	Nätverk.....	- 7 -
2.3	Relationen mellan det sociala och teknologin.....	- 9 -
2.4	Aktörens roll.....	- 11 -
2.5	Implikationer av teoriavsnittet.....	- 12 -
3	Metod.....	- 14 -
3.1	Forskningsansats.....	- 14 -
3.2	Forskningsmetod och forskningsdesign.....	- 14 -
3.3	Studiens urval.....	- 16 -
3.3.1	Val av organisation.....	- 16 -
3.3.2	Val av intervjurespondenter.....	- 16 -
3.4	Datainsamling.....	- 17 -
3.4.1	Primärdata.....	- 17 -
3.4.2	Sekundärdata.....	- 17 -
3.5	Kriterier för bedömning av kvalitativa undersökningar.....	- 17 -
3.5.1	Trovärdighet.....	- 17 -
3.5.2	Autenticitet.....	- 18 -
3.6	Metodreflektion.....	- 19 -
3.7	Etiska principer.....	- 20 -
4	Empiri och analys.....	- 22 -
4.1	Involverade aktörer.....	- 22 -
4.1.1	På väg mot en decentraliserad organisation.....	- 22 -
4.1.2	Aktörernas samspel.....	- 23 -
4.1.3	Kommunens nätverk.....	- 24 -
4.1.4	Mänskliga och icke-mänskliga aktörer.....	- 24 -
4.1.5	Centrala observationer.....	- 25 -
4.2	Aktörers intressen.....	- 26 -
4.2.1	Intressenter.....	- 26 -
4.2.2	Centrala intressen.....	- 27 -
4.2.3	Politiska intressen.....	- 27 -
4.2.4	Avvägningar.....	- 28 -
4.2.5	Centrala observationer.....	- 29 -
4.3	Konflikter och hinder.....	- 29 -
4.3.1	Begreppet hållbarhet.....	- 29 -
4.3.2	Maktkonflikt.....	- 30 -
4.3.3	Budgetens konsekvenser.....	- 31 -
4.3.4	Centrala observationer.....	- 31 -
4.4	Översättning.....	- 32 -
4.4.1	Hållbarhetsdimensionernas samspel.....	- 32 -
4.4.2	Beräkning av sociala aspekter.....	- 33 -
4.4.3	Beräkning av miljömässiga aspekter.....	- 33 -
4.4.4	På väg mot ett nytt system för redovisning av hållbarhet.....	- 33 -
4.4.5	Centrala observationer.....	- 35 -
5	Diskussion och slutsatser.....	- 37 -
5.1	Hållbarhet och hållbarhetsredovisning i relation till tidigare forskning.....	- 37 -

5.2	Vad som krävs för utveckling av kommunens hållbarhetsrapporter.....	- 38 -
5.3	Slutsatser kring rekonstruktion av kommunens system för redovisning av hållbarhet....	- 40 -
5.4	Förslag till vidare studier	- 41 -
6	Källförteckning.....	- 42 -
Bilagor.....		- 49 -
	Intervjuguide 1	- 49 -
	Intervjuguide 2.....	- 50 -

1 Inledning

Den här uppsatsen behandlar hållbarhet och hållbarhetsredovisning. Hållbarhet är idag en viktig fråga i samhället och har utvecklats till att bli en etablerad praxis i många organisationer. För en organisations långsiktiga överlevnad gäller det att balansera ekonomiska, sociala och miljömässiga frågor. Hållbarhetsredovisningen har potential att utmana den finansiella redovisningen och kan bidra till att redovisningen och dess roll förändras. När det gäller varför organisationer hållbarhetsredovisar finns det ett behov att ta hänsyn till komplexiteten kring interna och externa faktorer. Flera faktorer spelar en viktig roll i processen vid konstruktionen av hållbarhetsredovisningen.

1.1 Hållbarhetsredovisning och hållbar utveckling

Hållbarhet är idag en viktig fråga i samhället. Globaliseringen har ökat över tid och har bidragit till att människor har allt lättare tillgång till informationsflöde vilket har utvecklat ett större socialt och miljömässigt ansvar. Antalet organisationer som hållbarhetsredovisar har ökat signifikant över åren och många organisationer engagerar sig i dagsläget i någon form av hållbarhetsredovisning (KPMG 2011). Hållbarhetsredovisning beskrivs enligt Frostenson, Helin och Sandström (2012) som en ram för att redovisa ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensioner i en organisation.

Begreppet hållbarhet har blivit allt viktigare för organisationer efter det att Brundtlandrapporten utgavs år 1987 av Världskommissionen för miljö och utveckling i uppdrag av Förenta Nationerna (FN) (Benn, Dunphy & Griffiths 2003). År 1992 kallade FN:s kommission för miljö och utveckling en regeringskonferens i Rio de Janeiro där handlingsprogrammet Agenda 21 etablerades. Agenda 21 är ett långsiktigt program i strävan efter hållbar utveckling. Syftet med Agenda 21 var att omsätta Brundtlandkommissionens visioner till praktisk handling. Agenda 21 består bland annat av Local Agenda 21 som redogör för hållbart arbete på lokal nivå där arbetet går från nationell nivå till kommunal nivå (Del Bello 2006). Braun (2007) beskriver att organisationer bör ha en långsiktig fördelning av finansiella resurser där prioritet riktas mot kommuners hållbarhetsarbete. Målet om en global hållbar utveckling kan enbart uppnås när kommuner är villiga att ha en hållbarhetsutvecklande inställning (Braun 2007). Miljö, utveckling och fattigdom ligger i fokus i Brundtlandrapporten. Hållbar utveckling bör vara en konstant utvecklingsprocess, det huvudsakliga budskapet i rapporten är att det ska finnas rättvisa mellan generationer både för nutida och kommande generationer. I Brundtlandrapporten beskrivs hållbar utveckling som “[...] development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs” (UNWCED 1987, s. 41).

Det finns tre dimensioner av begreppet hållbar utveckling; ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. En integrering av de tre hållbarhetsdimensionerna är väsentlig för att uppnå en hållbar utveckling. Hållbarhetsdimensionerna har en symmetrisk sammankoppling, om de skulle separeras kan olika perspektiv formas och ge högre prioritet till någon av dimensionerna. I den finansiella redovisningen ignoreras ekologiska och sociala frågor i förvaltningsmål eftersom dessa frågor varken är visuella eller har en betydande finansiell inverkan. Konceptet hållbar utveckling består av teorier som formas av människor och organisationers olika världsbilder som i sin tur influerar och påverkar hur frågor och problem formuleras samt vilka åtgärder som ska vidtas (Giddings, Hopwood & O’Brien 2002). Vissa organisationer överväger att implementera hållbarhet på en strategisk nivå eftersom de kan se tydliga synergier mellan värdeskapande och försök till att bidra till hållbar utveckling, dock

kan hållbarhetsfrågor marginaliseras eller flyttas till mål som är orelaterade till organisationens kärnverksamhet (Benn, Dunphy & Griffiths 2003). För oss blir det intressant att studera hur de tre hållbarhetsdimensionerna integrerar med varandra i en organisations hållbarhetsarbete.

Det förekommer skeptiska uppfattningar bland forskare som har delade åsikter kring hållbarhetsredovisning trots att denna typ av redovisning är etablerat i samhället. I korta drag handlar det om skeptiska uppfattningar kring förekomsten av hållbarhetsredovisningen (Norman & MacDonald 2004) och att hållbarhetsredovisningen är en skönmålning av en organisations verksamhet (Larringa & Bebbington 2001). Organisationer och personer som har en negativ inställning till krav på etik och ansvarstagande är oftast de som har skeptiska uppfattningar kring förekomsten av hållbarhetsredovisningen (Frostenson, Helin & Sandström 2012), även finansiella investerare delar denna uppfattning. Finansiella investerare ser problem med hållbarhetsredovisningen eftersom de anser att den information som presenteras i hållbarhetsredovisningar inte är till stor nytta för investeringsbeslut (Burritt & Schaltegger 2010).

Tidigare studier som exempelvis (Lim & Tsutsui, 2012; Archel, Husillos, Larringa & Spence 2009; Deegan 2002) argumenterar för att hållbarhetsredovisningen kan användas som ett slags verktyg för att skapa ett gott rykte och erhålla ökad legitimitet bland intressenter och i samhället. Lim och Tsutsui (2012) och Zavattaro (2010) menar att hållbarhetsredovisningen kan bli ett marknadsföringsknep där det som redovisas inte återspeglar organisationers faktiska hållbarhetsarbete i praktiken. Forskare som exempelvis (Onkila 2009; Coupland 2006; Cerin 2002; Hooghiemstra 2000) menar dock att hållbarhetsredovisningen inte används för att manipulera intressenter eller för att skapa ett bättre intryck av företaget än själva verkligheten. Vi kan därmed dra slutsatsen att olika aktörer verkar ha olika syften med hållbarhetsredovisningen vilket är av intresse för oss eftersom aktörer kan ha en stor påverkan och inflytande vid hållbarhetsrapporteringen. Det blir därför relevant för oss att analysera hur aktörer i kommunen samspelar med varandra samt vilka intressenter organisationen vänder sig till vad gäller sociala och miljömässiga frågor.

1.2 Hållbarhetsredovisning och finansiell redovisning

Den finansiella redovisningen får sin auktoritet från lagstiftningen och är till nytta för många intressenter. Ekonomisk information förser aktörer vanligtvis aktieägare och andra aktörer på finansmarknaden med möjligheter att fullfölja deras ekonomiska egenintressen. På så sätt flyttar aktörer medel från mindre ekonomiskt önskvärda företag till mer ekonomiskt önskvärda företag, därigenom uppmuntrar de utvecklingen av bättre ekonomiska verksamheter genom att underhålla och stimulera konkurrensen, denna process bidrar till ekonomisk tillväxt. Den finansiella redovisningen och dess framgång ger oss endast en uppfattning om hur ett idealt samhälle skulle kunna se ut och hur framgång kan behandlas och utformas (Gray 2006). Gray (2006) menar att det inte är nödvändigt att betona fattigdom för att inse att det finns andra mer betydelsefulla frågor än de rent ekonomiska. Det krävs insatser från alla delar av samhället för att förstå och sedan försöka vända på ett system som är så komplext som människans samspel med miljön och hur vi fördelar tillgångarna från omgivningen. Det internationella näringslivet tillsammans med det internationella redovisningssamhället kan enligt Gray och Milne (2002) vara de mest inflytelserika och organiserade grupperna i samhället som vill ta itu med vad hållbarhet kan innebära för den framtida välfärden och utvecklingen.

Det finns ingen universell accepterad standard eller riktlinje för redovisning av hållbarhet. Det finns dock många riktlinjer relaterade till redovisning av både finansiell och icke-finansiell information. Då organisationer inte följer några specifika riktlinjer över tid kan inkonsekvens uppstå. Regeringen har relativt lite riktlinjer till hållbarhetsrapportering i offentliga verksamheter. Enligt regeringen bör kommuner ta ansvar för sociala och miljömässiga frågor (Ljungdahl 2008b). Staten spelar en viktig roll för den offentliga verksamheten där de har en ledande roll och är med och koordinerar, medlar och sätter ramar för hållbarhetsarbetet (Lidskog & Ugglå 2009; Montin 2007a).

Som svar till Agenda 21 har Europeiska unionen framfört strategier för att stärka utvecklingen av hållbarhetsarbete bland medlemsländerna. Den svenska regeringen har därmed introducerat lagar och förordningar om hållbarhet i Sverige vilket har skapat ett tryck bland kommuner och andra organisationer att se över deras hållbarhetsstrategier (Bengtsson & Ågerfalk 2011). Organisationer ska rapportera icke-finansiell information som är nödvändig för att erhålla förståelse av organisationens utveckling och ställning samt ta hänsyn till konsekvenser av verksamhetens arbete (KPMG 2016). Majoriteten av Sveriges kommuner som rapporterar om deras hållbarhetsarbete väljer att göra det frivilligt (Westermarck 2013). Samhällets acceptans av en organisations totala insats och inverkan på intressenter spelar en central roll. För att en organisation ska överleva och växa måste de ta beslut som uppfyller både miljöns och samhällets intressen (Adams & Frost 2008). För att en organisation ska kunna utveckla sitt hållbarhetsarbete krävs det nyckeltal som mäter organisationens finansiella och icke-finansiella prestationer. Utöver tidigare handlingar krävs det att man tar hänsyn till framtida inverkan av särskilda beslut, utvärdering av risk samt utvecklingsplaner (Koehler 2001).

Frostenson, Helin och Sandström (2012) antyder att förespråkare för hållbarhetsredovisning anser att hållbarhetsredovisningen skapar nya affärer, stärker varumärket och ger trovärdighet. Hållbarhetsredovisningen bidrar även till att det egna hållbarhetsarbetet effektiviseras, struktureras och utvecklas (Frostenson, Helin & Sandström 2012). Russo och Fouts (1997) menar att en organisations sociala och miljömässiga rykte är positivt relaterat till organisationens finansiella resultat och att det därför är motiverande för organisationer att ta hänsyn till hållbarhetsfrågor. Många organisationer har implementerat specifika sociala och miljömässiga ledningssystem dock har dessa system sällan integrerats i den finansiella rapporteringen och i organisationernas ledningssystem (Murray, Sinclair, Power & Gray 2006). Figge, Hahn och Schaltegger (2002) beskriver att konsekvensen av detta är att social och miljömässig rapportering oftast inte kopplas till ekonomisk framgång för organisationen och att det ekonomiska bidraget av social och miljömässig rapportering förblir därför oklar.

En brist på integrering av den finansiella rapporteringen med den icke-finansiella rapporteringen blir ett hinder i försöket att uppnå en konsekvent förbättring av de ekonomiska, sociala och miljömässiga handlingarna i en organisation (Figge, Hahn, Schaltegger & Wagner 2001b). En del organisationer förblir ivriga till att implementera hållbarhetsprocesser och uppnå en färdig hållbarhetsredovisning som de kan dela med sig till samhället och intressenter (Bebbington, Higgings & Frame 2009). Enligt Frostenson, Helin och Sandström (2012) fungerar hållbarhetsredovisningen som en kommunikationslänk mellan organisationer och dess intressenter. För oss blir det intressant att studera om organisationen har integrerat sociala och miljömässiga frågor med den finansiella rapporteringen och i organisationens ledningssystem. Det blir även intressant att undersöka om interna och externa aktörer påverkar det som redovisas kring sociala och miljömässiga frågor.

1.3 Problemdiskussion

Det har blivit allt vanligare för organisationer att komplettera den finansiella redovisningen med information om de sociala och miljömässiga effekterna av verksamheten. Maunders och Burritt (1991) menar att hållbarhetsredovisningen kan användas som ett verktyg för att hjälpa organisationer att inkorporera sociala och miljömässiga aspekter i sin verksamhet. Gray (2006) beskriver att det har varit en utmaning att ta itu med frågor kring hållbarhetsrapportering som är en komplettering av den finansiella rapporteringen och en potentiell källa till värdeskapande. Då man tar hänsyn till helheten menar Gray (2006) att man gör det möjligt att ifrågasätta vad den finansiella rapporteringen åstadkommer, vad den kan åstadkomma och varför försök att reformera denna typ av rapportering inte är allmänt förespråkade bland de som utövar redovisning. För att göra detta krävs det att förutbestämda antaganden av redovisning ersätts med nya synsätt (Gray 2006).

Hållbarhetsredovisning ger intressenter information om hur en organisation presterar på andra aspekter än finansiella kriterier. Eftersom hållbarhetsredovisning inte regleras av lagstiftning på det sätt som den finansiella rapporteringen gör har organisationer stor frihet att bestämma både innehållet i vad som ska ingå i hållbarhetsrapporter och hur detta innehåll ska presenteras (Sandberg & Holmlund 2015). Gray (2010) menar att begreppet hållbarhet är otillräckligt förstått och har varit det sedan Brundtlandrapporten publicerades år 1987 då man uppmärksammade det globala behovet av hållbar utveckling. Begreppet hållbarhet är ett diffust begrepp som är svårvärderat och blir därför bristfälligt (Aras & Crowther 2009; Gray 2010). Benämningen skiftar då det finns olika definitioner av begreppet hållbarhet och hållbarhetsredovisning. Det finns en vag beskrivning av vad som förväntas av hållbarhetsredovisningen (Lamberton 2005) vilket vi anser kan vara anledningen till varför organisationer väljer att belysa och lägga tyngd på olika områden beroende på vad som är viktigt för dem.

Det är svårt att tydligt framföra vad det innebär att förhålla sig till ett globalt, socialt och miljömässigt synsätt eftersom de flesta anser sig själva vara globalt orienterade (Gray 2002b). Det finns lokala, nationella och globala problem vars identifiering och förbättring är ett centralt villkor för varje samhälle med hänsyn till civilisationen. Forskning kring hållbarhetsredovisning visar att organisationer vanligtvis väljer att behandla hållbarhet och hållbar utveckling som given och oproblematiserad istället för att försöka ta itu med dilemman kring begreppen och problem som visar sig i praktiken. Organisationer tenderar inte längre hävda att de är på väg mot hållbarhet utan att de redan har integrerat hållbarhetsprinciper i organisationen och att de har arbetat på detta sätt i flera år (Ihlen & Roper 2014). Ihlen och Roper (2014) menar att ett sådant påstående hämmar utvecklingen av ett företags affärsmodell eftersom organisationen anser att de har uppnått hållbarhet.

Kallio, Nordberg och Ahonen (2007) beskriver att hållbarhet vanligtvis betraktas som en resurs, ett sätt att arbeta snarare än en slutpunkt där man anser att man har nått ett slutstadium. Baumgartner och Ebner (2010) menar dock att många forskare behåller uppfattningen av att organisationer tar sig an hållbarhetsfrågor utan en strategi. Stubbs och Cocklin (2008) menar att andra forskare hävdar att det förekommer lite kännedom om hur hållbarhet och hållbar utveckling faktiskt är operationaliserat i organisationer. Med tanke på att samhället ständigt förändras uppfattar vi konstruktionen av hållbarhetsredovisningen som en rörlig process.

Power (2015) beskriver att möjligheten att studera skapandet av nya redovisningssystem i en organisation är sällsynta och det finns ingen generell teori för att studera hur redovisning

börjar eller vad redovisning är. Power (2015) menar dock att det finns en startpunkt innan ett redovisningssystem etableras och att fler forskare bör studera hur ett nytt redovisningssystem börjar i en organisation. Vi finner det intressant att studera hur hållbarhetsredovisningen konstrueras, med konstrueras menar vi hur ett nytt hållbarhetsredovisningssystem möjligtvis kan tas fram.

1.4 Syfte, problemformulering och disposition

Syftet med studien är att studera hur hållbarhetsredovisningen konstrueras. Vi vill undersöka hur de tre hållbarhetsdimensionerna integrerar med varandra i Borås Stad samt hur kommunen arbetar med utveckling av hållbarhetsrapportering. Vi vill även undersöka olika aspekter som spelar en viktig roll vid utvecklingen av kommunens hållbarhetsrapportering. För att uppfylla syftet med studien har vi formulerat följande forskningsfrågor:

1. Hur ser interaktionen ut i kommunen mellan dess aktörer gällande hållbarhetsrapporteringen?
2. Hur kan kommunen utveckla sin hållbarhetsrapportering?

Med utgångspunkt från studiens syfte och problemformulering har vi disponerat studien enligt följande. I kapitel två presenterar vi vår teoretiska referensram där vi har utgått från Actor-network theory som är en metodteori. Vi presenterar även implikationer av teoriavsnittet där vi har skapat egna kategorier med utgångspunkt i metodteorin. I kapitel tre diskuterar vi den metod vi använt för studien: kvalitativa intervjuer. Här redogör vi även för vårt teoretiska urval. I kapitel fyra presenteras det empiriska materialet och analys av empirin utefter kategorierna. I kapitel fem presenterar vi diskussion och slutsatser baserat på det empiriska resultatet där vi återkopplar till inledningen och den teoretiska referensramen som därefter leder fram till förslag till vidare forskning.

2 Teoretisk referensram

Vi kommer att använda Actor-network theory som hjälp för att analysera och förstå hur hållbarhetsredovisningen konstrueras. Teorin hjälper oss att studera saker och ting i sin praktik i detalj vilket kommer att vara vår utgångspunkt vid analys av studiens empiri.

2.1 Actor-network theory (ANT)

Bruno Latour är den ledande företrädaren för Actor-network theory (hädanefter ANT). ANT uppstod i mitten av 1980-talet av John Law, Michel Callon och Bruno Latour. Intresset för Latours arbete bland redovisningsforskare är relaterat till ett växande intresse i sociologi inom redovisningsområdet sedan början av 1980-talet. Framväxten av ANT i redovisningsforskning kan enligt Latour (1986) ses som ett försök till upprättandet av redovisningsteknik med en sociologisk förklaring. Latour har inspirerat ett antal redovisningsforskare som har fokuserat på en uppsättning av olika ämnen (Justesen & Mouritsen 2011), bland annat implementeringen av verksamhetsbaserad kostnadsredovisning (Briers & Chua 2001), identifieringen av intellektuellt kapital (Mouritsen & Larsen 2005), konstruktionen av benchmarking (Llewellynn & Northcott, 2005), utvecklingen av revisionsexpertis (Gendron, Cooper & Townley 2007; Power 1996a) samt den roll som redovisningen har i skapandet av nya marknader (MacKenzie 2009).

ANT bygger på en grundläggande ontologi¹ som undviker idén av en enda verklighet vilket enligt Callon (1986) kan vara anledningen till varför definitionen av ANT är diffus. ANT kan förse oss med en realistisk redogörelse vid stabilisering av nätverk som består av mänskliga och icke-mänskliga aktörer. ANT förser oss även med en förklaring av hur maktrelationer är konstruerade (Whittle & Spicer 2008). Whittle och Spicer (2008) föreslår att forskare ska använda ANT på ett fokuserat och reflexivt sätt. ANT bidrar till ett filosofiskt perspektiv och är en metod vid forskning av verkliga processer genom vilka sammanslutningar av människor och icke-människor smälter samman till ett enhetligt nätverk (Latour 1999). Vid studerandet av ett nätverk med människor och icke-människor måste de likställas eftersom även icke-människor agerar som människor, vilket är ett kännetecken för ANT (Latour 2005). Latour (1999) menar att en värld utan en sammansättning av människor och icke-människor är en icke-mänsklig värld och därför ska man analytiskt behandla dessa symmetriskt.

ANT är inte en enda sak eller en enhetlig och konsekvent teori eftersom verkligheten den utforskar inte är en enda sak. ANT erbjuder nya sätt att förstå världen och enligt teorin bör vi frigöra oss från etablerade sanningar. Dessa sanningar begränsar de möjligheter som finns för att förstå den värld vi lever i (Callon 1986). Callon (1986) beskriver att det är svårt att hitta en struktur eller ett innehåll för en text som syftar till att ge en introduktion eller en idé av vad ANT är (Callon 1986). ANT är en analysmodell som ser det materiella och det immateriella som sammankopplade aktörer inom ett nätverk. Det materiella och immateriella är beroende av varandra och kan enbart förstås i den sociala relation där de interagerar och samverkar. Alla handlingar ses som relationseffekter där dessa relationer är tillfälliga, osäkra och ofullständiga former som inte finns i någon större övergripande ordning (Law 1999). ANT behandlar allting i samhället och naturen som en kontinuerlig genererad effekt av relationsnät. Det förutsätter att ingenting har verklighet eller form utanför föreställningen av de

¹ ”Läran om det varande, en del av metafysiken; i modern mening läran om de begrepp eller kategorier som man behöver anta för att kunna ge en sammanhängande, motsägelsefri och uttömmande beskrivning och förklaring av (någon del av) verkligheten” (NE 2017).

relationerna (Law 2009). Det finns ingen dold verklighet bakom föreställningar och därför är särskiljandet av föreställningar och verkligheten inte förespråkade enligt ANT (Justesen & Mouritsen, 2011). ANT förklarar att enheter tar sin form och får sina attribut som ett resultat av relationer med andra enheter, enheter har således inga inneboende egenskaper (Law 1999). Trots avsaknaden av en enhetlig definition av ANT menar Latour (2005) att det finns tre antaganden som avgör om en analys är baserad på ANT. För att en analys ska anses ha utgått från ANT krävs det att icke-människor är aktörer som aktivt deltar i nätverk och inte endast är bärare av symbolisk framställning av mänskliga aktörer. Det krävs även att man betraktar det sociala som en rörlig enhet snarare än att utgå från en stabil social struktur och sedan använda den för att förklara en viss situation. Det tredje kravet är att analysen ska förklara hur människor uppfattar sin sociala verklighet snarare än att tolka, försöka hitta dolda antaganden och ge den sociala verkligheten en ny innebörd (Latour 2005).

ANTs bidrag till forskning om organisationer ligger i att erkänna att det inte finns något som endast är en social aktör eller enbart en social relation (Latour 2005). Detta är ett betydande bidrag som hjälper till att ta hänsyn till de massor av icke-mänskliga aktörer som ofta bortses (Latour 1992). ANT hjälper till att förstå hur förhållanden kan organiseras och stabiliseras för att skapa ett hållbart och starkt nätverk (Callon 1991). Ett nätverk är enligt ANT endast stabilt när mänskliga och icke-mänskliga aktörer förblir trogna nätverket. När till exempel anställda i ett produktionssystem slutar prestera hämmas det byråkratiska och tekniska systemet (Harrisson & Laberge 2002).

Whittle och Spicer (2008) påpekar att ANT strävar efter att gå bortom förutbestämda modeller som kopplar organisatoriska ting och händelser tillbaka till dominerande aktörer, sociala strukturer, tekniska effekter eller ett enda levande språk som starkt styr vår verklighetsuppfattning. ANT föredrar istället att söka efter komplexa mönster av kausalitet som härstammar från förbindelser och relationer mellan aktörer. Syftet med ANT är att visa på en detaljerad empirisk nivå hur redovisningspraxis och tekniker deltar i konstruktionen av processer samt hur effekter generaliseras till följd av detta. Konstruktioner är pågående processer snarare än begränsade handlingar. Varje stabilitet som uppnås är i princip tillfällig och skör (Justesen & Mouritsen 2011). ANT är utgångspunkten för studien och teorin hjälper oss att granska pågående aktiviteter samt vilka aktörer som är delaktiga gällande hållbarhetsrapporteringen. Vi kommer att studera relationen mellan involverade aktörer samt utvecklingen av hållbarhetsrapporteringen.

2.2 Nätverk

Forskning om ANT studerar nätverk och undersöker hur nätverk blir till (Law 2009). Sanningsskapande är en kollektiv process, precis som språket som bygger på relationer av förståelse (Latour 1987). Latour (1987) jämför sanningsskapande med rugby där han anger att "The construction of facts, like a game of rugby, is thus a collective process" (Latour 1987, s. 104). Om vi däremot inte håller med detta påstående menar Latour (1987) att forskningen blir "[...] like watching a rugby game on TV where only a phosphorescent ball was shown. All the running, the cunning, the excited players would be replaced by a meaningless zigzagging spot" (Latour 1987, s. 107). Utifrån denna metafor kan vi dra slutsatsen att man bör analysera hela nätverket, om man bara analyserar själva matchen blundar man för hur matchen tillkom. Det gäller att utmana det som verkar vara dikotomier och föreställa sig att dessa istället verkar i samma värld. Detta medför möjligheten att prata om materialitet utan att vara deterministisk. Inom ANT är det ständigt frågan om processer, rörelser, flöden, kopplingar samt relationer där det inte förekommer några självklara sätt för hur saker och ting ska vara. Inom ett nätverk

ska man betrakta vad aktörer gör, det finns inget ovanför eller bakom aktörernas agerande. ANT betraktar inte vissa aktörer som mer värdefulla än andra och det finns ingen dominant grupp som har mer makt. ANT riktar bort fokus från aktörerna och vem som formar dem, teorin fokuserar istället på relationen mellan aktörerna. Enligt ANT ska man ställa sig i mitten av handlingarna mellan aktörer och fokusera på att låta aktörerna få fram sina uttalanden (Latour 2005). Latour (1999) beskriver nätverk och aktörer som två sidor av samma mynt. Ett nätverk består alltså av aktörer och aktörer utgör nätverket. Vidare förklarar Latour (1987):

The metaphor of the rugby game soon breaks down since the ball remains the same – apart from a few abrasions – all along, whereas in this technoscience game we are watching, the object is modified as it goes along from hand to hand. It is not only collectively transmitted from one actor to the next, it is collectively composed by actors. This collective action then raises two more questions. To whom can the responsibility for the game be attributed? What is the object that has been passed along?

(Latour 1987, s. 104)

Rugbymetaforen relaterar vi till hållbarhetsredovisningen där vi kan dra parallellen att om man bara tittar på hållbarhetsredovisningen missar man hur den kom till, vilket lyfter fram frågor som, vilka aktörer är med och bestämmer vid konstruktionen av hållbarhetsredovisningen? Vilka avvägningar görs? Vad eller vem är det som avgör vad som ska komma med i hållbarhetsredovisningen? När man först börjar med ett projekt har man endast förhoppningar och idéer dock inga lösningar. Latour (1996) beskriver att man inledningsvis i ett projekt inte bör skilja på det verkliga objektet och projektets föreställningar. Eftersom ett projekt i början endast innehåller förhoppningar och idéer och är någonting man skapar så är det vad man studerar som ska förverkligas. När man kommit längre i sin studie behöver man överföra de föreställningar man har till faktiska objekt vilket Latour (1996) benämner som översättning. Begreppet översättning är ett återkommande nyckelbegrepp i Latours forskning (Callon & Latour 1981; Latour 1987; 1999a; 2005) och definieras enligt Latour (1999a) som en uppfinning, förmedling och skapande av en länk som tidigare inte existerat. Aktörer har ingen förutbestämd existens som aktörer i en specifik kontext utan de är aktiva i en kontext i relation till varandra där enheter blir aktörer först när de är relaterade till andra aktörer (Callon 1986). Begreppet översättning är nära sammankopplat till begreppet aktörnätverk och stödjer idén att varje aktör är ett nätverk (Latour 1999a). Det finns ingen fullständig definition av begreppet översättning men Latour (2005) ger följande förklaring:

So, an actor-network is what is made to act by a large star-shaped web of mediators flowing in and out of it. It is made to exist by its many ties: attachments are first, actors are second.

(Latour 2005, s. 217)

Aktörer och förespråkare kan genom det som Latour (1996) kallar översättning anamma olika materiella och sociala resurser tills dess att nätverket anses vara såpass starkt att objektet slutligen existerar. En aktör är inte bara ett objekt utan även en association av heterogena element som konstruerar ett nätverk. ANT bygger på aktörer som utför handlingar inom ramen för ett nätverk och bildar relationer till andra aktörer genom översättning. Huvudsyftet med ANT är att det utforskar på vilket sätt relationer inom ett nätverk är sammansatta, hur de

uppstod och blev till, hur de konstrueras och bevaras, hur de konkurrerar med andra nätverk samt hur de blir mer varaktiga över tid (Latour 1992).

Robson (1992) beskriver att klassiska teorier tenderar att tilldela makt till siffror och att siffror leder oss mot verkligheten. Siffror anses bidra till precision, strikthet och objektivitet. Innehållet av ett numeriskt uttalande är en mening som tilldelar ett precist tal till ett antal objekt vilket är ett koncept snarare än ett objekt (Robson 1992). När specifika begrepp eller egenskaper hos objekt eller relationer har definierats och beräknats finns det inte längre någon skillnad eller särskiljande egenskaper på den data man har, datan sägs då enbart existera kvalitativt. En minskning av tvetydigheter sker genom översättning av kvaliteter till kvantiteter och är en av egenskaperna hos kvantifiering. Denna minskning av tvetydigheter förutsätter en gemensam förståelse av de begrepp som är kvantifierade. Skiljandet på det kvalitativa och det kvantitativa gör att sambandet mellan de två ignoreras (Frege 1981; Glassner & Moreno 1989).

Den kvantitet som uttrycks med hjälp av siffror är en kvantitet av någonting vilket i sin tur är något kvalitativt. Till exempel kan en kvantitet av äpplen och apelsiner få värde och mening när de placeras i kategorin frukt, de bildar en relation där de blir aktörer i ett nätverk (Robson 1992). Culler (1981), Rorty (1982) och Woolgar (1988) argumenterar att det inte finns någon tillgång till verkligheten på annat sätt än genom representationer så som tal och skrift samt genom kategorisering. Kvaliteten redovisas och konstrueras genom hantering av begrepp (Frege 1981). Alonso (1984) menar att det inte går att räkna det kvantitativa utan kvalitativa begrepp. Först när man har definierat kvantitativa objekt kan siffror representera begreppsmässiga enheter. Justesen och Mouritsen (2011) menar att redovisning inte är vad det verkar vara utan det är i huvudsak någonting annat. Redovisning tros handla om formaliteter men är i verkligheten ett verktyg som till exempel har som funktion att skapa förtroende eller social sammanhållning eller helt enkelt någonting som är relativiserat av individens egna meningsskapande.

Redovisningen har tilldelat en central roll till kvantiteter som det dominanta sättet att presentera information både inom forskning och i praktiken (Robson 1992). Robson (1992) menar att allt fler forskare har börjat intressera sig för vem som har samlat redovisningsinformation samt varför. Om vi studerar hållbarhetsredovisningen utifrån ANT blir den en slags förhandling som har arbetats fram genom en process. För oss blir det intressant att analysera vem det är som avgör hur hållbarhetsredovisningen konstrueras och vad dessa val baseras på. Det blir även intressant att se om kommunens arbete styrs av den finansiella redovisningen som enligt forskning visat sig vara dominerande. Det skapar en nyfikenhet för förståelse av översättningen från det kvalitativa till det kvantitativa. De hållbara aspekterna redovisas ofta kvalitativt medan den finansiella redovisningen redovisas kvantitativt, det blir därför intressant att studera hur kommunen översätter sociala och miljömässiga frågor till någonting som kan beräknas.

2.3 Relationen mellan det sociala och teknologin

Vid studerandet av nätverk ligger det ofta fokus på enbart teknologiska eller sociala aspekter, vilka tillsammans skapar ett nätverk. Den teknologiska determinismen antar att alla utfall av teknologiska förändringar kan tillskrivas till det teknologiska snarare än till det sociala. Däremot argumenterar den sociala determinismen att teknologiska förändringar enbart kan förklaras av sociala kategorier. ANT menar dock att både teknologisk och social determinism är bristfällig och föreslår istället ett sociotekniskt perspektiv. I det sociotekniska perspektivet

är varken det teknologiska eller det sociala föredraget. ANT behandlar både människor och icke-människor som jämlika eftersom särskiljandet av dessa kan vara problematiskt. ANT syftar till att leva upp till behovet av att behandla mänskliga och icke-mänskliga aktörer rättvist. Enligt ANT gör man inte någon åtskillnad mellan det sociala, det teknologiska och naturen. Vad gäller exempelvis mobiltelefoner kan man undra vilken del som är resultatet av mänskliga interaktioner samt vilken del som resulterar från teknologin. Det kan vara svårt att urskilja den tekniska aspekten från de som är ansvariga för tekniken vilka är influerade av samhällets sociokulturella bakgrund. Det som verkar vara socialt är delvis tekniskt och det som verkar vara tekniskt är delvis socialt (Tatnall & Gilding 1999). För oss innebär det här att redovisningen består av människor och principer men även tekniker för hur man ska få hållbarhetsredovisningen till stånd.

En av grundtankarna inom ANT är att det teknologiska är ett resultat av sociala, ekonomiska och politiska faktorer. Översättning används för att förklara hur dessa element sammanvävs i ett sociotekniskt nätverk. Callon (1986) förklarar översättning som en process där aktörers identitet, möjligheter för interaktion samt hantering av styrning är förhandlingsbart och begränsat. Denna process är en interaktion där aktörer bildar gemensamma definitioner och betydelser för att nå individuella och gemensamma mål (Latour 1987). Översättningsprocessen är en process som börjar med att man definierar ett problem vid en specifik situation där delaktiga aktörer identifieras och huvudproblemet formuleras när aktörerna stöter på problem och hinder vid obligatoriska passagepunkter. De problem som aktörerna stöter på avgör deras sätt att hantera de problem som har uppstått. De identifierade aktörerna försöker därefter leva upp till den roll som fastställdes vid problematiseringen i syfte att lösa de problem som har uppstått och detta sker genom att man lyckas passera genom de obligatoriska passagepunkterna. Då man har löst dessa problem och lyckats ta sig vidare accepterar aktörerna sina roller och i vissa fall använder man metoder för få dem att acceptera den roll de tilldelats. Därefter försöker man genom olika metoder försäkra att aktörer väl representerar de enheter de tilldelats. Aktörerna är förhandlare för den gemensamma gruppen som de representerar, deras beslut och åtgärder bör följas av den gemensamma gruppen för att uppnå en lyckad översättning (Callon 1986). Obligatoriska passagepunkter (OPP) är de punkter i ett nätverk som aktörer måste passera genom för att uppnå olika mål som satts upp (Latour 1987). Inom översättningsprocessen är OPP en del av problematiseringsfasen och kan ses som huvudproblemet där aktörerna måste komma överens. Målsättningen kan dock skilja sig åt mellan aktörerna vilket kan utgöra hinder för att ta sig igenom OPP (Callon 1986).

Latour (1996) menar att alla aktörer måste översätta sin ståndpunkt genom att försöka formulera ståndpunkten på ett sådant sätt som är lämpligt för andra. Precis som Rorty (1997) beskriver gäller det att få fram sin ståndpunkt genom att uttrycka sig i någon annans yttersta vokabulär och inspirera för att nå fram. I vårt fall kan man tänka sig att den kommunala sektorn driver ett projekt. För att kommunen ska nå fram och möjliggöra detta projekt krävs det att hela kommunen finner det intressant. För att uppnå detta krävs det att de som driver projektet samarbetar med andra aktörer inom kommunen så som anställda och politiker både på kommunal och regional nivå för att kunna finansiera projektet och få tillstånd att genomföra projektet. Utan dessa översättningar hade det projekt som kommunen haft i åtanke inte kunnat fortskrida. För oss blir det intressant att undersöka huruvida aktörer arbetar för att implementera hållbarhetsfrågor till en självklar beståndsdel i hela verksamheten.

2.4 Aktörens roll

Aktörer försöker mobilisera och stabilisera ett globalt nätverk för att erhålla resurser för att skapa ett projekt. Ett globalt nätverk är enligt Law och Callon (1992) en uppsättning av relationer mellan aktörer och andra aktörer runt omkring samt relationen mellan dessa. Det är ett nätverk som byggts upp avsiktligt eller på annat sätt och som genererar ett rum, en tid och en uppsättning av resurser där innovation kan äga rum. Inom detta utrymme som Law och Callon (1992) kallar för förhandlingsutrymme kan processen av att skapa ett projekt behandlas som en utarbetning av ett lokalt nätverk. Det vill säga utvecklingen av en rad heterogena delar som krävs för en framgångsrik produktion av en arbetsordning. Enligt ANT uppfattas organisationer som ett nätverk av heterogena aktörer som förts samman (Law 1991). Termen aktör kan användas för att referera till en person, en idé, en växt, en maskin, olika system eller organismer. En maskin kan till exempel tänkas ha i princip samma makt och värde som en människa.

ANT beaktar makten av människor och icke-människor som lika osäkra, svårförståeliga och diskutabla (Callon 1986). ANT vidgar begreppet aktör för att inkludera mänskliga samt icke-mänskliga aktörer. I ANT kallas aktörer ofta för aktanter för att skilja dem från den vanliga tolkningen av ordet aktör som refererar exempelvis till en person eller en maskin som agerar. Aktanter är däremot i huvudsak någonting som deltar i översättningen från en konfiguration av ett nätverk till ett nytt omkonfigurerat nätverk. Därför refererar ordet aktant till både mänskliga och icke-mänskliga aktörer (Callon 1986). Aktanter i ANT omfattar exempelvis informationssystem, anställda, lagstiftning, standarder eller kommuner (Bengtsson & Ågerfalk 2011). Genom översättning försöker olika aktanter övertyga eller övertala andra aktanter att anpassa sig till ett nätverk (Callon 1986). Detta är en process som är pågående med skiftande relationer mellan grupper som gör nätverket instabilt. Det krävs att man finner berörda aktanter för att upprätthålla nätverket. Huvudaktören är den aktant som engagerar andra aktanter inom nätverket att nå sina mål. När dessa mål är uppnådda har nätverket kommit förbi den situation som måste uppstå för att alla aktörer ska kunna tillfredsställa de intressen som har tillskrivits dem av huvudaktören, vid detta tillfälle behövs inte huvudaktören längre och nätverket blir därmed stabilt (Callon 1991).

När Latour talar om aktörer syftar han till alla ting som kan påverka sociala processer där han inte gör någon distinktion mellan det sociala och det tekniska, det ska alltså finnas en symmetri mellan människor och icke-människor. Han menar att sociala förhållanden är stabila tack vare icke-mänskliga element som gör vårt samhälle mer stabilt och hållbart. Utifrån ett nätverksperspektiv agerar aktörer inom ramen för ett nätverk i syfte att genom översättning binda sig till andra aktörer. Det blir därmed viktigt för oss ta hänsyn till förbindelserna mellan aktörer som är involverade inom ramen för nätverket. Latour (1992; 1998) menar att man bör analysera alla aktörer i nätverket oavsett om de betraktas som mänskliga eller icke-mänskliga. Han menar att man inte bör diskriminera någon aktör eftersom alla är en del i nätverket och analysen ska utföras utifrån detta synsätt.

ANT uppmanar observation av handlingar och processer istället för att dra förhastade slutsatser baserat på enbart samhällseliga förklaringar eller förklaringar som enbart grundar sig på det givna i naturen. ANT inkluderar allt inom ramen för observation och analys (O'Connell, Ciccotosto & De Lange 2009) och avgränsar inte vad som är meningsfullt att analysera (Barter & Bebbington 2013). Det gäller för analytikern som använder ANT att placera sig själv i mitten av handlingarna och tänka rationellt (Steen, Coopmans & Whyte 2006; Castree 2002). I vår studie kommer vi att fokusera på hur hållbarhetsredovisningen

konstrueras och vilka aktörer som deltar i processen. Vi kan utifrån ANT tänka oss att hållbarhetsredovisningen blir ett resultat av handlingar där handlingarna är strukturerade på ett komplicerat och icke-hierarkiskt sätt. Dessa handlingar kan betraktas som ett nät vars kopplingar går aktörer emellan.

Latour (2005) beskriver att aktörer är ständigt fördjupade i de problem som finns i organisationer och att man ska ha respekt för de aktörer man observerar. Man ska inte försumma aktörers observationer och idéer bara för att de inte är baserade på vetenskapliga teorier och metoder. ANT försöker inte hålla samhället stabilt utan det sociala går med längs strömmen dit samhället tar oss. ANT menar att man ska försöka skapa sig en förståelse för förbindelserna mellan aktörer och släppa alla tidigare förutfattade meningar.

ANT utforskar länkar mellan aktörer i ett nätverk, teorin fokuserar på relationer mellan aktörer och ser dessa som delar av ett större nätverk. ANT används för att beskriva relationer i olika nätverk snarare än att förklara varför eller hur ett nätverk skapas (Latour 2005). Genom att kartlägga hur aktörer definierar, fördelar och lever upp till sina roller de tilldelats inom nätverket visar ANT hur makt är fördelad i nätverket och hur makt yttrar sig (Law & Callon 1988). I detta fall uppstår makt som en effekt av nätverket och är ett tillfälligt tillstånd som uppnås genom konkurrens mellan olika aktörer (Latour 1986). Då Latour talar om makt menar han hur aktörer använder översättning för att mobilisera och enrollera andra aktörer i syfte att förstärka sin ståndpunkt och tolkning.

För att beskriva hur hållbarhetsredovisningen knyter an till andra aktörer tar vi del av Latours begrepp översättning där man som aktör omformulerar en handling eller ett uttalande för att handlingarna och uttalandena ska passa den aktör som de är riktade till. Översättning är inte värdeneutralt eftersom det har direkta effekter på organisationen och hur organisationen uppfattas av involverade aktörer. När det gäller översättning handlar det om att aktörer omformulerar sina uttalanden för att dessa ska kunna tolkas på ett fördelaktigt sätt inom det nätverk som aktörerna befinner sig i (Czarniawska 2003).

Latour (1998) menar att vi bör följa aktörer i ett visst nätverk och bekanta oss med deras tolkningar och motiv. Han menar att man bör följa på vilket sätt översättningar sker och hur aktörer i ett nätverk förhåller sig till översättningarna. Vi kommer att observera aktörers uttalanden och handlingar från ett opartiskt perspektiv samt lyssna på aktörers uttalanden mer än våra egna antaganden. Vi kommer därmed att fokusera på hur hållbarhetsredovisningen konstrueras och inte på förhand försöka ha ett svar till hur hållbarhetsredovisningen konstrueras.

2.5 Implikationer av teoriavsnittet

En viktig utgångspunkt för oss är ANTs analytiska förmåga. Med hjälp av ANT ska vi försöka förstå relationen mellan aktörer i organisationen. Vi kommer att studera aktörers roll i organisationen samt ta hänsyn till deras sociala verklighet. Vi kommer även att uppmärksamma konflikter och hinder som kan förekomma vid utvecklingen av kommunens hållbarhetsrapportering. Enligt ANT skapas aktörer när de står i handling till varandra och därmed skapas ett nätverk. Vi kommer att undersöka hur de tre hållbarhetsdimensionerna integrerar med varandra och hur organisationen beräknar sociala och miljömässiga aspekter uttryckta i ekonomiska termer där en översättning sker från det kvalitativa till det kvantitativa. Vi upplever att ANT är en ganska avancerad teoribildning där det gäller att se bortom förutfattade antaganden för att studera sociala förbindelser utifrån aktörernas uppfattning.

Trots att teorin är avancerad öppnar den upp våra synsätt och hjälper oss att se saker från olika perspektiv vilket skapar ett intresse och en nyfikenhet att studera interaktionen mellan aktörer i kommunen vad gäller hållbarhetsfrågor. Då detta bidrar till ett öppet sinne upplever vi teorin mindre avancerad. Enligt ANT ska man våga dyka ut och titta på aktörers samspel. Vi kommer att ställa oss i mitten av handlingarna i organisationen och fokusera på aktörers uttalanden och förklaringar.

Vi har använt ANT som metodteori och verktyg för att skapa fyra kategorier. Med hjälp av ANT kommer vi att analysera empirin utefter kategorierna; *involverade aktörer, aktörers intressen, konflikter och hinder samt översättning.*

Involverade aktörer: Vi kommer att identifiera involverade aktörer i organisationen vad gäller hållbarhetsfrågor. Vi kommer att undersöka hur aktörer förhåller sig till varandra och deras relationer sinsemellan vilket enligt ANT påverkar vad som inkluderas i kommunens sociala och miljömässiga rapporter.

Aktörers intressen: Vi kommer att undersöka aktörers olika intressen och idéer vilket kan påverka vad som inkluderas i rapporterna framförallt beroende på vem kommunen vänder sig till. Vi kommer även att undersöka aktörers olika perspektiv, eventuella avvägningar samt om det förekommer dominerande aktörer.

Konflikter och hinder: Vi kommer att undersöka eventuella konflikter som förekommer i kommunen samt eventuella hinder och begränsningar för hållbarhetsarbetet. Vi kommer även att ta hänsyn till förhandlingsutrymmet i kommunen.

Översättning: Vi kommer att undersöka hur de tre hållbarhetsdimensionerna integrerar med varandra och vad som krävs för utveckling av kommunens hållbarhetsrapportering. Vi kommer även att studera varför det oftast blir en kvalitativ beskrivning av de sociala och miljömässiga rapporterna. Vi vill även studera ifall kommunen kvantifierar det som uttrycks kvalitativt samt hur de gör sådana översättningar.

3 Metod

Syftet med vår studie är att studera hur hållbarhetsredovisningen konstrueras. Vi har en induktiv forskningsansats där vi har studerat fenomenet hållbarhetsredovisning utifrån en etnografisk orienterad metod där vi har använt oss av ANT som metodteori. Studiens forskningsmetod baseras på en deskriptiv fallstudie. Fallstudiedesignen är lämplig eftersom vi har studerat ett enda fall, Borås Stad. Vi har utfört semistrukturerade intervjuer där vi har intervjuat anställda i Borås Stad. Avslutningsvis har vi reflekterat kring vårt val av metod i förhållande till studiens syfte.

3.1 Forskningsansats

Vår metodansats bygger på induktion där vi har utfört observationer genom semistrukturerade intervjuer. Vi har fokuserat på informella sociala relationer. Genom att ha ett induktivt förhållningssätt blev det lättare att skapa mening av den data som samlats in.

När det gäller kopplingen mellan teori och datainsamling brukar en induktiv strategi oftast förknippas med ett kvalitativt synsätt. Till skillnad från den deduktiva metoden har den induktiva metoden sin utgångspunkt i empirin. Den induktiva metoden bygger på att man utifrån grundval av observationer söker efter generella relationssatser och därefter drar generaliserbara slutsatser (Bryman & Bell 2013). Enligt den induktiva metoden ska information som samlas in utgå från att man i sin observation har så lite förväntningar som möjligt där man inte låter sig styras av tidigare förutfattade meningar i syfte att observationen ska ha ett opartiskt förhållningssätt. Detta stämmer överens med principen i ANT där man betraktar människor och icke-människor likvärdigt, placerar sig själv i mitten av handlingarna och observerar utifrån ett opartiskt perspektiv.

Jacobsen (2002) menar dock att den induktiva metoden utsatts för kritik där forskare menar att det inte är möjligt att studera verkligheten med ett öppet sinne. De som inte förespråkar denna metod menar att människan alltid har någon form av en förutfattad mening av det vi studerar samt att människan tenderar att förbise vissa företeelser och på grund av detta inte kan samla in relevant information. Även Latour delar detta synsätt och menar att forskare inte kan låtas vara opartiska bara för att de överensstämmer med en del teoretiska eller metodologiska riktlinjer. Latour beskriver att ingen observation kan undkomma sitt ursprung samt att objektivitet enbart kan utövas genom att multiplicera delar av observationer. Ju fler ofullständiga perspektiv som ett fenomen betraktas utifrån desto mer objektiv och opartisk blir dess observation (Venturini 2010). Vi har haft detta i åtanke genomgående i vår studie där vi har försökt att ha ett så objektiva förhållningssätt som möjligt. För att få en någorlunda helhetsbild har vi sammanställt olika ofullständiga perspektiv från intervjuer som vi har genomfört.

3.2 Forskningsmetod och forskningsdesign

Vi valde att göra en deskriptiv fallstudie. Uppsatsen är deskriptiv eftersom vi hade i syfte att observera hur hållbarhetsredovisningen konstrueras genom att lyssna på aktörers uttalanden. Bryman och Bell (2013) beskriver att den deskriptiva metoden ofta står i motsats till ett analytiskt, förklarande, tolkande eller värderande perspektiv och syftar istället till att försöka beskriva det som studerats. Vi har använt ANT som verktyg där vi har undersökt hur hållbarhetsredovisningen konstrueras. Då vi har utgått från ANT har det bidragit till att metod och teori har blivit nära sammanlänkat och på så sätt har vi använt oss av ANT som

metodteori. ANT underlättar förståelsen för beskrivningen och förklaringen av det sociala. Frågor som är viktiga i teorin är: Hur blir saker, människor och idéer anslutna till varandra och hopsatta i större enheter? Genom att använda ANT som en metodteori kan man svara på sådana frågor. Det är inte en teori om det sociala, utan det är en teori om hur man studerar det (Latour 2015). Vi har fokuserat på aktörers uttalanden och deras uppfattningar och försökt komma åt de faktiska händelserna, empirin består enbart av respondenternas uttalanden. Vi har därmed återberättat respondenternas uttalanden utifrån deras sociala verklighet och därefter har vi analyserat empirin utifrån ANT där vi har fokuserat på nätverk, relationer och aktörer.

Inom ANT metodologin är generaliserad symmetri ett viktigt begrepp (Callon 1986) som innebär att vi behandlar människor och icke-människor likvärdigt i analysen. Detta innebär att vi inte tillskriver någon viss egenskap till varken människor eller icke-människor. Valet av att använda ANT som angreppssätt har gett en teoretisk ståndpunkt som har varit givande vid studerandet av hållbarhetsredovisningens konstruktion. ANT behandlar verkligheten som en handling i socio-materiella arrangemang, det vill säga nätverk av människor och icke-människor. Studien har inspirerats av en etnografisk ansats som kallas "ethnoaccountancy approach" (Skærbæk & Tryggestad 2010; MacKenzie 1996; Chua 1995). Denna ansats är i linje med den etnometodologiska traditionen i vilken ANT har sina rötter.

ANT används som en metod och är ett sätt att få tillgång till empiri där fokus ligger på aktörers egna uppfattningar av omvärlden snarare än en teori för att försöka förstå aktörers handlingar (Latour 1999). Den etnografiska ansatsen lägger inte endast vikt på mänskliga aktörer, ansatsen lägger även vikt på dokument för att spåra beslutsfattande, kompromisser och dilemman i upprättandet av beräkningsmetoder samt konstruktionen av särskilda hanterliga och rapporteringsbara objekt. Forskningsdesignen skapar en metod för att spåra handlingar hos relevanta aktörer och hur inskriptioner färdas genom organisationen och med hjälp av detta har vi uppmärksammat avvägningar som har gjorts vid hållbarhetsrapporteringen.

Czarniawska (2000) menar att det som organiserar oss är vårt handlande och eftersom organisationer bildas genom handlingar är studerandet av handlingar detsamma som att studera organisationer. Latour (1998) och Czarniawska (1993) ger en bild av hur och varför man ska studera organisationer samt vad de består av. Rothstein (2001) beskriver att offentliga förvaltningar både påverkas och påverkar sin omgivning. Förvaltningen påverkas av sin organisationsform och förvaltningen påverkar politiska processer genom sin centrala position inom det politiska beslutsfattandet. Vi har använt oss av Latours metodologiska och teoretiska perspektiv i syfte att analysera beslutsprocessen och hur hållbarhetsredovisningen konstrueras inom ramen för den kommunala sektorn. Vi har utifrån en performativ tolkning av organisering försökt skapa en förståelse kring hur hållbarhetsredovisningen utformas utifrån faktiska förhållanden istället för normativa antaganden.

Czarniawska (1993) och Latour (1998) beskriver att den performativa definitionen handlar om att studera handlingar, alltså vad som faktiskt görs. De menar att det är omöjligt att studera organisationers alla aspekter och egenskaper eftersom de är komplexa till sin natur. Czarniawska (2000) beskriver att det primära studieobjektet är det faktiska organiserandet och inte dess slutgiltiga resultat som kallas för organisationen. Sett från Czarniawskas perspektiv kan vi tänka oss att kommunen är ett resultat av flera års arbete av handlingar där det framgår vad som gjorts och hur det har utförts. Czarniawska (2001) menar att man bör följa handlingar där dem sker med tanke på att nätverk inte är bundna i tid och rum eller till specifika aktörer.

Med tanke på att vi lägger vikt på respondenternas uttalanden och hur de uppfattar sin sociala verklighet har vi utfört kvalitativa intervjuer. Inom den kvalitativa forskningen finner man semistrukturerade intervjuer som undersökningsmetod. Vi har utformat en intervjuguide med teman som vi har berört under intervjun (Bryman & Bell 2013).

3.3 Studiens urval

Vi presenterar varför vi har valt att undersöka Borås Stad samt hur vi har gått tillväga vid valet av intervjurespondenter i kommunen.

3.3.1 Val av organisation

En fallstudie har ett detaljrikt och ingående studium av ett enda fall (Bryman & Bell 2013) där det är av stor vikt att valet av organisationen man väljer att undersöka är tydligt, medvetet och välmotiverat (Denscombe 2000). Syftet med vår studie är att undersöka hur hållbarhetsredovisningen konstrueras. I och med att det är sällsynt att studera skapandet av nya redovisningssystem i en organisation fann vi det intressant att undersöka om Borås Stad befinner sig i stadiet av utveckling av deras hållbarhetsrapportering med tanke på att kommunen inte har en hållbarhetsredovisning.

3.3.2 Val av intervjurespondenter

Vårt val av intervjurespondenter baseras på relevanta personer i kommunen som arbetar med hållbarhetsfrågor. Respondenterna besitter olika arbetspositioner inom olika områden. Vid urvalet använde vi oss av snöbollsurvalsmetoden där vi har identifierat aktörer i kommunen som har en betydande roll vid hållbarhetsrapporteringen. Bryman och Bell (2013) beskriver att det som utmärker ett snöbollsurval är att man inledningsvis börjar få kontakt med ett mindre antal människor som är relevanta för undersökningen för att sedan genom dessa personer få kontakt med fler personer.

Det var svårt att få tag på relevanta intervjurespondenter med tanke på att hållbarhetsarbetet är utspritt i kommunen och därför var det relevant med snöbollsurvalsmetoden. Vid försök att kontakta relevanta intervjurespondenter blev vi hänvisade till ett antal personer. Till en början intervjuade vi endast tjänstemän, därefter upptäckte vi att det även fanns andra relevanta aktörer som arbetar med hållbarhetsfrågor. Genom snöbollsurvalsmetoden tog vi även kontakt med politiker i kommunen. Vi har intervjuat åtta personer varav fyra är tjänstemän och fyra är politiker, respondenterna besitter olika arbetsområden och har olika arbetsuppgifter inom hållbarhetsområdet.

Wickström, Lintamo, Tranæus & Werkö (2011) beskriver att datamättnad är en guidande princip vid datainsamling. Mängden datainsamling som krävs varierar beroende på hur snabbt forskaren anser att hen kommit till en fas där mer datainsamling inte bidrar till mer kunskap vilket innebär att forskaren har nått datamättnad. Författarna beskriver att det är vanligt att man fortsätter med datainsamlingen för säkerhetsskull trots datamättnaden. Vi har genom snöbollsurvalsmetoden hänvisats till anställda som kommunen anser besitta mest kunskap kring hållbarhetsfrågor. När vi hade kommit upp till sex intervjuer upplevde vi att vi hade uppnått en någorlunda datamättnad men för säkerhetsskull valde vi att fortsätta med intervjuer i den mån vi hade tid att utföra studien. Vi valde att avgränsa oss till åtta personer med tanke på att vi upplevde att vi hade nått datamättnad.

3.4 Datainsamling

Under uppsatsens gång har vi använt oss av både primärdata och sekundärdata som vi presenterar nedan. Primärdata i form av kvalitativa intervjuer och sekundärdata i form av vetenskapliga forskningsartiklar och litteratur.

3.4.1 Primärdata

Studiens primärdata består av kvalitativa intervjuer. Vi har utfört semistrukturerade intervjuer där vi har intervjuat personer som är ansvariga för områden inom sociala och miljömässiga frågor. Vi hade en lista över förhållandevis specifika teman som ofta kallas för intervjuguide, frågorna behöver inte komma i samma ordning under intervjun som i intervjuguiden. Under en semistrukturerad intervju har intervjupersonen stor frihet att utforma sina svar på sitt eget sätt. Detta är viktigt då vi inte ville begränsa intervjupersonerna utifrån specifika frågor utan istället låta respondenterna uttala sin sociala verklighet utifrån ett specifikt tema. Under en semistrukturerad intervju finns möjligheter till följdfrågor då intervjuprocessen är flexibel och skapar utrymme för dialog (Bryman & Bell 2013).

För att besvara våra frågeställningar satte vi respondenternas uttalanden i fokus. Vi strävade efter att intervjufrågorna skulle täcka de områden som är relevanta för vår studie. Utifrån ett ANT perspektiv är det viktigt för oss att lyssna på aktörers uttalanden och bortse från våra egna antaganden. Intervjuguiden utformades efter de kategorier som vi har skapat. När vi först utformade vår intervjuguide uppmärksammade vi att vi inte kunde närma oss syftet genom våra frågor, därmed reviderade vi frågorna och omformulerade dem som de övriga intervjurespondenterna fick ta del av.

3.4.2 Sekundärdata

Vi har använt oss av sekundärdata i form av vetenskapliga forskningsartiklar och litteratur för att erhålla kunskap om hållbarhetsredovisning och ANT. För att bygga en grund till studien har vi utgått från sökmotorn Google där vi vidare har använt oss av databaser för att få tillgång till vetenskapliga forskningsartiklar. De databaser som vi har använt oss av är Emerald insight, Google Scholar, Researchgate, Scencedirect, Wiley, Tandfonline och Högskolan i Borås databas samt litteratur från högskolans bibliotek. Forskningsartiklarna har bidragit till en ökad förståelse för hållbarhetsredovisning, de har legat till grund för inledningen och hjälpt oss att bygga upp den teoretiska referensramen.

3.5 Kriterier för bedömning av kvalitativa undersökningar

I kvalitativ forskning finns det två grundläggande kriterier för bedömning av kvalitativa undersökningar, nämligen trovärdighet och autencitet. Trovärdighetskriteriet består av fyra delkriterier, dessa är tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet samt konfirmering. Autencitetkriteriet består av fem delkriterier, rättvis bild, ontologisk autencitet, pedagogisk autencitet, katalytisk autencitet samt taktisk autencitet (Bryman & Bell 2013).

3.5.1 Trovärdighet

För att öka tillförlitligheten till den insamlade primärdatan har vi spelat in och transkriberat de inspelade intervjuerna. Detta för att bevara informationen i dess originalform i syfte att undvika att förvränga den sociala verklighet som intervjurespondenterna har presenterat. Då

det ibland kan finnas tolkningssvårigheter samt feluppfattningar i vissa sammanhang valde vi att maila en sammanfattning av transkriberingarna till de respondenter som ville ha återkoppling för att försäkra att vi uppfattat deras svar och perspektiv i enlighet med verkligheten. Samtliga transkriberingar godkändes och vi reviderade utifrån respondenternas kommentarer, därmed anser vi att tillförlitligheten gällande intervjuerna är god.

Kvalitativ forskning inbegriper vanligtvis undersökning av en liten grupp människor eller individer som har gemensamma egenskaper. Därför fokuserar kvalitativa undersökningar oftast på djup och tenderar att fokusera på det unika avseende kontexten samt på betydelsen av den aspekt av den sociala verkligheten som analyseras (Bryman & Bell 2013). Bryman och Bell (2013) beskriver kriteriet överförbarhet när det gäller studiens applicerbarhet på andra organisationer. Då vi har fokuserat på Borås Stad kan det innebära svårigheter för generalisering av resultatet, speciellt med tanke på att kommuner fokuserar och prioriterar hållbarhetsfrågor olika mycket samt att vissa kommuner har kommit längre än andra i arbetet med hållbarhetsfrågor. Vi anser dock att den teoretiska referensramen kan användas vid andra studier som fokuserar på att analysera hur någonting konstrueras. Genom att studera hur hållbarhetsredovisningen konstrueras anser vi att det finns större möjligheter att utveckla hållbarhetsarbetet. När kommunen går till grunden av hållbarhetsrapporteringen kan de möjligtvis upptäcka en ny synvinkel som därmed kan uppmana till en utveckling och en eventuell förbättring av hållbarhetsrapporteringen. För att öka generaliserbarheten hade vi kunnat analysera fler kommuner men med tanke på att vi ville analysera ett fall mer djupgående samt med tanke på den begränsade tiden, valde vi att avgränsa oss.

En pålitlig studie innebär enligt Bryman och Bell (2013) att man säkerställer att man gjort en fullständig och disponibel redogörelse för de faser som ingår i forskningsprocessen. Vi har strävat efter att ge en god redogörelse där vi försökt redogöra för alla faser i studien. Vi har i metodkapitlet gett en beskrivning för insamlingsprocessen av empirin samt försökt återkoppla hur ANT är relevant för oss som metodteori.

Trovärdighetskriteriets sista delkriterie är konfirmering. Bryman och Bell (2013) beskriver att konfirmering handlar om att forskaren har agerat i god tro och insett att det inte går att vara fullständigt objektiv vid samhällelig forskning. Kriteriet går ut på att man inte medvetet låtit studien styras och påverkas av egna personliga åsikter och värderingar. Det gäller att inte låta den teoretiska inriktningen påverka slutsatserna i en undersökning. Vi är medvetna om att det kan vara svårt att inte låta sig styras av egna uppfattningar och vara värderingsfri. Eftersom vi har en induktiv forskningsansats kommer vi att utgå från empiri och inte från teori vilket vi anser underlättar problemet att låta sina slutsatser påverkas av den teoretiska inriktningen. Enligt ANT bör man vid observationer lägga tyngd på aktörers uppfattningar och inte låta sig styras av de egna uppfattningarna vilket underlättar problemet ytterligare eftersom vi har använt ANT som metodteori.

3.5.2 Autenticitet

En rättvis bild av en studie innebär enligt Bryman och Bell (2013) att man granskar hur rättvist man presenterat respondenternas svar, uppfattningar och åsikter. Genom att vi båda har närvarat under intervjuerna, läst igenom transkriberingarna samt återkopplat till respondenterna anser vi att det har underlättat skapandet av en rättvis bild.

Den ontologiska autenticiteten berör frågan ifall undersökningen på något sätt hjälper de personer som har medverkat att bättre förstå den sociala situation som personerna befinner sig

i samt den sociala miljön som de lever i (Bryman & Bell 2013). Genom att undersöka aktörers samspel i kommunen samt kommunens hållbarhetsrapportering kan det bidra till att kommunen får en insikt kring hur hållbarhetsarbetet möjligtvis kan utvecklas och förbättras.

När undersökningen bidrar till att respondenterna får en bättre bild av hur andra personer i arbetsmiljön upplever saker och ting uppnår man enligt Bryman och Bell (2013) pedagogisk autenticitet. Eftersom hållbarhetsarbetet är uppdelat mellan de anställda i Borås Stad har vi genom vår undersökning skapat återberättelse av hur respondenterna uppfattar arbetet med hållbarhetsfrågor. Detta kan vara till nytta för kommunen och respondenterna eftersom vår undersökning bidrar till en någorlunda överblick av helheten och kan gynna kommunen vid utveckling av hållbarhetsrapporteringen.

Katalytisk autenticitet berör frågan hur undersökningen kan möjliggöra att respondenterna och Borås Stad förändrar sin situation (Bryman & Bell 2013). Vi upplever att det är svårt att påverka Borås Stad i någon riktning som innebär att de förändrar sin situation. Vi anser dock att denna studie kan bidra till att kommunen reflekterar över sin hållbarhetsrapportering och hur rapporteringen kan utvecklas. Detta kan uppmuntra till en grundlig genomgång och medföra nya infallsvinklar för kommunen. Vi kan även bidra till en tankeställare där kommunen kan lyfta fram frågan om en hållbarhetsredovisning är nödvändig och mer lämplig än att rapportera hållbarhetsdimensionerna enskilt.

Om vår studie medför att respondenterna och Borås Stad får bättre möjlighet att vidta åtgärder som krävs talar Bryman och Bell (2013) om taktisk autenticitet. För att upprätta en hållbarhetsredovisning krävs det stora resurser eftersom det är en process där flera anställda inom organisationen måste involveras. Vi anser att uppsatsen har bidragit med en kartläggning och en överblick av Borås Stads hållbarhetsarbete vilket kan leda till vidare åtgärder och förändringar vad gäller hållbarhetsrapporteringen.

3.6 Metodreflektion

Studiens syfte är att undersöka hur hållbarhetsredovisningen konstrueras och hur processen och samspelet ser ut i organisationen. Genom att besvara våra forskningsfrågor med hjälp av intervjuguiden som baseras på kategorierna som vi har skapat uppfyller vi syftet med studien. Eftersom vi är intresserade av hur hållbarhetsredovisningen konstrueras motiverades valet att utföra en fallstudie där vi utförde kvalitativa intervjuer med tanke på att vi ville prata med anställda som arbetar med hållbarhetsfrågor.

En fördel med en fallstudie är att den kan användas för att utveckla och pröva teorier. En annan fördel är att forskare får möjlighet att belysa komplexiteter som kännetecknar verkligheten. Studien kan komma tätt inpå verkligheten och verkliga livssituationer och undersöka synpunkter och åsikter som har en direkt koppling till fenomen som utspelas i praktiken (Flyvbjerg 2003). Nackdelar med en fallstudie är att det kan vara svårt att få tillgång till fall som är intressanta att studera. Ibland kan det även vara så att forskaren inte får tillgång till ett genuint fall eftersom människor som studeras kan tendera att anpassa sina svar och sitt beteende till själva forskningsprojektet (Bryman & Bell 2013). Flyvbjerg (2003) tar även upp en del andra nackdelar så som att fallstudier tillåter mer utrymme för forskarens subjektiva och godtyckliga bedömning än vad andra metoder gör. Han menar även att fallstudiers kritiker uppfattar fallstudiers innehåll av ett substantiellt inslag av berättelse som en nackdel samt att sådana berättelser kan vara omöjliga eller svåra att sammanfatta i en vetenskaplig kontext och i relation till en teori (Flyvbjerg 2003).

En av fördelarna med semistrukturerade intervjuer är att vi som intervjuare har stor frihet att utforma frågorna på vårt eget sätt. Eftersom vi inledde studien med ett förhållandevis tydligt fokus tog vi oss an specifika frågeställningar efter att ha inlett intervjun med en del öppna frågor. Intervjuguiden syftar till att täcka de områden som ska tas upp under intervjun, frågorna gjorde det möjligt för intervjurespondenterna att uttrycka hur de upplever sin sociala verklighet (Bryman & Bell 2013).

Det finns även nackdelar och svårigheter med kvalitativa intervjuer. Bryman och Bell (2013) menar att man i vissa fall kan få ett oväntat beteende från intervjurespondenterna som kan vara svåra att hantera om man är en oerfaren intervjuare. Omgivningen kan även vara ett problem ifall den är stökig och det kan få den oerfarna intervjuaren ur balans. När man som intervjuare får överraskande svar eller utsätts för olika störmoment i omgivningen ska man försöka ha kontroll och inte låta sådana effekter ha en alltför stor påverkan på en själv. Detta i syfte att undvika att det hindrar utvecklingen av intervjun. Det gäller att ha temat och syftet i fokus för att intervjun inte ska spåra ur beroende på vad och hur intervjurespondenten svarar. Det gäller även att ha i åtanke att inte ställa opassande frågor som intervjurespondenterna kan bli upprörda av. En annan svårighet med intervjuer är transkriberingen då den brukar vara energikrävande och ta mycket tid (Bryman & Bell 2013). De svårigheter och störmoment som Bryman och Bell (2013) har belyst har förekommit under några av intervjuerna. Då vi var medvetna om eventuella svårigheter som kan uppstå under en intervju bidrog det till en viss förberedelse av vad som kan vänta. När vi råkade ut för svårigheter och störmoment under intervjuernas gång lät vi inte detta påverka intervjun. Vi valde istället att ta lärdom av dessa svårigheter och hinder vilket underlättade vid de övriga intervjuerna.

Baserat på det teoretiska valet samt vår forskningsdesign har vi valt att djupgående analysera Borås Stad. För att uppnå syftet med studien krävs det att man går in på djupet och analyserar aktörers samspel. En nackdel med studien kan vara bristen på generaliserbarhet och därmed hade det varit intressant att analysera fler kommuner för att se om de finns någon likhet vid utvecklingen av hållbarhetsrapporteringen. Med tanke på tidbegränsningen samt med tanke på det djupa studien kräver anser vi att det var relevant att studera ett enda fall för att uppnå vårt syfte och därför var det relevant med en fallstudiedesign.

3.7 Etiska principer

Kvale (1997) belyser vikten av att ta hänsyn till etiska aspekter i en intervjuundersökning. För att säkerställa att etiska principer följdes genom hela forskningsprocessen utgick vi från Kvales (1997) etiska riktlinjer. Han beskriver att det är viktigt att informera respondenterna om konfidentialitet och anonymitet.

Innan intervjuerna påbörjades begärde vi samtycke till inspelning av intervjuerna och samtliga respondenter gav sitt samtycke. Respondenterna informerades under intervjun om studiens syfte, forskningsfrågor samt utformning. Respondenterna var medvetna om att intervjuerna var frivilliga och att de hade möjligheten att dra sig ur studien. Vi informerade respondenterna om att det endast var vi som skulle lyssna på inspelningarna och att ingen utomstående skulle få tillgång till transkriberingarna. Respondenternas uttalanden kommer enbart att nyttjas vid framställning av uppsatsen.

Vi har tydliggjort för respondenterna att det som sägs under intervjuerna behandlas konfidentiellt vilket innebär att det inte går att identifiera respondenterna i återberättelsen av deras uttalanden i studien. Viss information i empirin kan vara känslig med tanke på att

uttalandena återspeglar respondenternas sociala verklighet. För att leva upp till kravet om konfidentialitet har vi valt att anonymisera de respondenter som har deltagit för att respondenterna inte ska kunna ta skada vid medverkan i studien, dessutom ville några respondenter vara anonyma.

Slutligen har vi informerat att respondenterna kan ta del av uppsatsen när den är färdig och samtliga respondenter har visat sitt intresse för studien.

4 Empiri och analys

Vi kommer att presentera datainsamlingen och analysera empirin utifrån ANT som har presenterats i kapitel två. Vi kommer att redogöra för de kvalitativa intervjuerna enligt de kategorier som vi har skapat. Under respektive kategori har vi skapat underkategorier där vi har strukturerat upp det empiriska materialet i syfte att tydliggöra våra observationer under kategorierna *involverade aktörer, aktörers intressen, konflikter och hinder samt översättning*. Analys av empirin framgår inom varje kategori under underkategorierna *centrala observationer*.

4.1 Involverade aktörer

Med hjälp av ANT har vi undersökt förbindelser och relationer mellan aktörer utifrån hur aktörerna uppfattar sin sociala verklighet. För att förstå hur aktörer i kommunen förhåller sig till varandra är det viktigt att ta hänsyn till deras perspektiv av relationen mellan aktörer i kommunen.

4.1.1 På väg mot en decentraliserad organisation

Maktstrukturen i kommunen är reglerad enligt Kommunallagen (SFS 1991:900). Kommunfullmäktige är det högsta beslutande organet som både politiker och tjänstemän ska rätta sig efter. Vid kategorisering av empirin framgår det att alla respondenter är överens om att kommunen är en politiskt styrd organisation dock delar respondenterna olika uppfattningar huruvida detta stämmer i praktiken. Respondenterna uttrycker att det är svårt att beskriva organisationsstrukturen när det gäller hur man ska styra. Samspelet mellan aktörerna i organisationen beskrivs på olika sätt bland respondenterna.

En av tjänstemännen anser att det är svårt att beskriva hur organisationen är uppbyggd och att det är svårt att sammanställa organisationen i en viss ordning eftersom det är ett komplext samspel mellan aktörerna. Däremot beskriver en annan tjänsteman att samspelet mellan tjänstemän och politiker samt förvaltningar emellan kan ses som ett pussel där de har olika roller och funktioner som ska komplettera varandra. Detta synsätt delar även flera av politikerna som anser att tjänstemän och politiker i kommunen arbetar nära varandra och har en god kommunikation. Å andra sidan anser en annan tjänsteman att det förekommer ett stort glapp i kommunikation mellan såväl politikerna och tjänstemännen sinsemellan, som förvaltningar emellan. Personen i fråga påstår att kommunen tror att de har en byråkratisk hierarki där allting styrs utifrån hierarki och styrdokument. Tjänstemannen beskriver vidare att det i realiteten finns tre system som styr i Borås Stad, den hierarkiska ordningen, projektorganisationen samt nätverksorganisationen.

Tjänstemannen beskriver vidare att kommunen kan ses vara uppbyggd på det sätt att man kan tänka sig att kommunen har en projektorganisation med tanke på alla projekt som drivs från olika håll. Kommunen har dock ingen projektorganisation i praktiken med tanke på att alla nämnder driver sina projekt enskilt. Kommunen har en nätverksorganisation där de bildar nätverk både internt och externt. Nätverksorganisationen är dock en enhet som lever av sig självt och ingenting Borås Stad säger att de har. Tjänstemannen menar att kommunen ändå ska jobba som en nätverksorganisation, göra den synliggjord och implementera den i styrningsmodeller och i tankesätt vid styrning. Trots att man jobbar tillsammans finns inte nätverkandet i kommunens struktur utan man behöver implementera en sådan struktur menar tjänstemannen. Nätverksstrukturen är till för att alla ska jobba tillsammans, dock tror

tjänstemannen att kommunen inte arbetar med att få in den strukturen överhuvudtaget. Kommunen styr som om de har en hierarkisk ordning dock hävdar vederbörande att detta inte är sant längre. Kommunen tar inte hänsyn till dessa tre system vid styrning eller när de fattar beslut utan kommunen styr utifrån den gamla organisationsformen som är byråkratisk. Denna organisationsform är egentligen uppluckrad men ändå styr man utifrån den som om den vore sann anser tjänstemannen. En politiker menar dock att den byråkratiska ordningen är överordnad och att de anställda ska rätta sig efter kommunfullmäktiges beslut. Politikern förklarar att det förekommer nätverkande längre ner i organisationen.

4.1.2 Aktörernas samspel

Kommunen har en delegationsordning vilket innebär att vissa beslut tar kommunstyrelsen och vissa beslut måste fattas i kommunfullmäktige. Det finns en maktfördelning mellan politik och förvaltning. Politikerna påpekar att tjänstemännen som bereder ärenden har mycket inflytande och ett stort ansvar att se till att de tre hållbarhetsdimensionerna lyfts fram. Tjänstemännen och politikerna beskriver att politikerna inte kan förverkliga processer och de mål som politikerna beslutar om utan det är tjänstemän i samarbete med andra aktörer i offentliga, privata och ideella sektorn som arbetar med att förverkliga processerna. Däremot är det ytterst alltid politikerna som ansvarar för all verksamhet i kommunen. Tjänstemännen bereder underlaget till rapporterna och skickar rapporterna till nämnderna. Nämnderna skickar därefter rapporterna till kommunstyrelsen som skickar vidare dem till kommunfullmäktige för det slutgiltiga beslutet.

Kommunens samlade årsredovisning är det övergripande bokslutet sedan finns det årsredovisningar för respektive verksamhet. Dessa är mer detaljerade och ligger till grund för kommunens samlade redovisning. Borås Stad har ingen hållbarhetsredovisning, sociala och miljömässiga aspekter redovisas separat där olika aktörer ansvarar för respektive rapport. Dessa rapporter är mer fördjupande än det som presenteras i korta sammandrag i årsredovisningen. Miljörapporten är den rapport som presenteras vad gäller de miljömässiga aspekterna. När det gäller de sociala aspekterna presenterar respondenterna bland annat välfärdsbokslutet samt sociala investeringar. Kommunen har däremot som vision att integrera ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet vilket presenteras i Borås 2025 – Vision och strategi.

Tjänstemännen är eniga om att alla anställda i kommunen inte är lika involverade i hållbarhetsarbetet. När vi kategoriserar intervjuerna framgår det att tjänstemännen tämligen samstämmt beskriver relationen mellan tjänstemän i kommunen. Tjänstemännen påstår att tjänstemän i kommunen arbetar med det de alltid har gjort och att de inte är medvetna om att en av de viktigaste delarna som kommunen arbetar med är att bidra till ett hållbart Borås. De intervjuade tjänstemännen menar att kommunen måste bli bättre på att kommunicera och förstärka relationerna i organisationen för att förmedla och samla ihop hållbarhetsarbetet. Både tjänstemän och politiker beskriver att det kan vara svårt att hitta ett bra sätt att samverka med tanke på att kommunen består av cirka 10 000 anställda, sexton förvaltningar och en del bolag och att det därför kan vara svårt att kommunicera. Kommunen består av många aktörer som inte samspekar med varandra vad gäller hållbarhetsarbetet. Vid kategorisering av empirin framgår det att aktörerna i kommunen arbetar separat med sociala och miljömässiga frågor. En politiker och en tjänsteman beskriver dock att kommunen arbetar nätverksinriktat, de har börjat arbeta mer med intersektionellt tänkande och att man ska arbeta med ett bredare synsätt och se andra aspekter än bara de som direkt påverkar det egna arbetet.

4.1.3 Kommunens nätverk

Samtliga respondenter uttrycker att Borås Stad är mycket utvecklingsbenägen och har ett brett nätverk med både interna och externa aktörer. För att skapa nätverk både inom och utanför kommunen är de med i ett nätverk som heter CSR Västsverige. Detta är en arena som Borås Stad kommer att lägga fokus på i syfte att utöka kommunikationen med andra kommuner och företag. Kommunen har även ett lokalt nätverk tillsammans med aktörer som företagare, affärsinnehavare, industri, företagsföreningar och olika sorters ideella föreningar. Förvaltningarna driver vissa uppdrag helt själva medan andra uppdrag kräver samarbete. Samarbetet kan ske med aktörer som till exempel andra förvaltningar, tjänstemän, politiker, polisen, räddningstjänsten och hälsosjukvården. Tjänstemännen beskriver att det talas om begreppet hållbarhet i alla olika sorters nätverk och att begreppet därmed sprider sig av sig självt inom organisationen. Allt fler i kommunen är medvetna om begreppet hållbarhet vilket enligt en av tjänstemännen betraktas som draghjälp till den allmänna samhällsutvecklingen.

Vid framställningen av visionen använde sig kommunen av sitt breda nätverk där visionen arbetades fram av politiska grupper, tjänstemannagrupper, invånare i Borås, företag, representanter från olika föreningar i Borås, ungdomsråd och pensionärsråd. Dessa arbetsgrupper formulerade sju strategiska målområden i visionen och hur visionen skulle koordineras. De intervjuade respondenterna beskriver att visionen är framtagen för att Borås Stad behöver en gemensam målbild att arbeta efter. Det är ett sätt att samla alla förvaltningar så att de inte arbetar åt olika håll. Målen i visionen ligger på olika nivåer, en av tjänstemännen beskriver att det därmed är viktigt med samarbete mellan förvaltningar och andra bolag. Syftet med visionen är att alla medborgare och medarbetare i staden ska veta åt vilket håll de ska arbeta för att nå en hållbar framtid. Kommunen uttrycker genom visionen att de tre hållbarhetsdimensionerna, social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet ska genomsyra hela verksamheten för att stärka nätverket inom kommunen.

4.1.4 Mänskliga och icke-mänskliga aktörer

För att en aktör ska vara en aktör enligt ANT krävs det att den står i handling med andra aktörer, alltså att aktören handlar. Vi har identifierat både mänskliga och icke-mänskliga aktörer i kommunen. De mänskliga aktörerna innefattar alla anställda i kommunen, politiker, invånare och andra aktörer som kommunen samarbetar med och nätverk som de deltar i. Aktörerna står i relation till varandra genom att de är beroende av varandra för att få nätverket och arbetsprocessen att fungera och politikerna hade inte fått igenom sina uppdrag utan tjänstemännen. Det finns dock delade tankar i kommunen kring relationen mellan dessa aktörer där några av respondenterna menar att kommunikationen är god medan andra menar att det finns glapp i samarbetet mellan aktörerna. Respondenterna beskriver även att de arbetar separat och oftast inte är medvetna om vare sig vad de andra förvaltningarna gör eller alla uppdrag som pågår i kommunen. Då dessa aktörer inte interagerar med varandra kan vi ifrågasätta om de kan identifieras som mänskliga aktörer.

Icke-mänskliga aktörer som vi har identifierat som står i samspel med mänskliga aktörer är bland annat Borås Stads budget, visionen, lagar och miljömålen. Kommunens budget är framtagen av kommunfullmäktige. På så sätt står budgeten i handling med mänskliga aktörer och blir en icke-mänsklig aktör i sig som agerar som en människa eftersom budgeten styr förvaltningarnas och verksamheternas uppdrag och arbete. Ett annat exempel är visionen som de anställda ska utgå från i det dagliga arbetet och ha som grund i kommunens alla uppdrag. Visionen agerar därmed som en icke-mänsklig aktör eftersom den står i handling med

mänskliga aktörer och den influerar de anställdas arbete och tankesätt. Å andra sidan upplevs visionen av anställda i kommunen enbart som ett dokument som inte har någon påverkan i kommunens arbete beskriver en av tjänstemännen. Visionen kan i sådant fall inte identifieras som en icke-mänsklig aktör med tanke på att visionen inte står i handling med andra aktörer.

En annan icke-mänsklig aktör som vi har identifierat är miljömålen som alla förvaltningar, verksamheter och bolag ska sträva efter att uppnå. Målet med miljömålen är att de ska genomsyra den ordinarie verksamheten. Miljömålen betraktas dock som ett separat spår av de flesta i kommunen enligt respondenterna. En av tjänstemännen menar att detta synsätt beror på hur man tänker som person och att det märks ifall förvaltningarna upplever miljömålen som ett separat spår när de redovisar. Hen menar att det även märks på hur väl de utgått från målen och integrerat dem i det dagliga arbetet. I de fall miljömålen inte ses som ett separat spår och istället medverkar och integrerar med det dagliga arbetet kan vi enligt ANT dra slutsatsen att miljömålen är en icke-mänsklig aktör. Miljörapporten är en sammanställning av hela kommunens arbete vad gäller miljömålen, därmed kan vi utifrån ANT säga att miljörapporten är en bärare av symbolisk framställning av mänskliga aktörer eftersom rapporten enbart presenterar information som aktörer satt samman.

4.1.5 Centrala observationer

Vi har uppmärksammat tre centrala iakttagelser, organisationsstrukturen, relationen mellan aktörer samt mänskliga och icke-mänskliga aktörer. Det framgår att den politiska ordningen tycks ha den centrala makten i kommunen. Däremot upplevs den hierarkiska ordningen uppluckrad och kommunen tycks vara på väg mot en mer nätverksorienterad organisation. Vi har uppmärksammat att relationen mellan de anställda i kommunen upplevs på olika sätt bland respondenterna. Vi kan ifrågasätta hur god kommunikationen är med tanke på att de anställda arbetar enskilt och inte samspelar med varandra vad gäller hållbarhetsarbetet. Vi kan utifrån dessa iakttagelser dra slutsatsen att de delade uppfattningarna av organisationens struktur kan bidra till att Borås Stad upplevs vara en komplex organisation.

Enligt ANT är det föredraget att söka efter komplexitet som kommer från förbindelser och relationer mellan aktörer. I och med att kommunen är en komplex organisation anser vi att det kan framstå som att kommunen försöker dölja komplexiteten i organisationen, inte genom att försöka lösa komplexiteten utan genom att försöka hitta en gemensam målbild där de målar upp en bild av en gemensam styrning genom visionen. Visionen kan betraktas som en skygglapp för komplexiteten i organisationen med tanke på att visionen uttrycks endast betraktas som ett dokument.

Hållbarhet är ett relativt nytt fenomen och hållbarhetsredovisningen är ännu inte ett implementerat redovisningsområde i de flesta kommuner i Sverige. Vi kan utifrån respondenternas uttalanden dra slutsatsen att kommunen har ett behov att bilda ett nätverk eftersom kommunens olika aktörer ännu inte interagerar med varandra. Kommunens hållbarhetsarbete framgår som en samling av olika aktiviteter som utförs av olika aktörer. Hållbarhetsrapporteringen är inte etablerat som ett enhetligt redovisningssystem där kommunen integrerar hållbarhetsdimensionerna i ett enda bokslut.

ANT tilldelar ingen aktör mer makt än någon annan aktör och betraktar aktörer i ett nätverk som lika värdefulla. Både mänskliga och icke-mänskliga aktörer har en betydande roll eftersom båda har förmågan att agera som människor. Det krävs ett ökat samspel mellan aktörerna i kommunen där de står i handling till varandra för att kunna identifiera dem som

mänskliga aktörer eller icke-mänskliga aktörer. Det krävs att enheter står i handling med andra aktörer för att kunna identifieras som en aktör.

Respondenterna anser att organisationen är politiskt styrd. Vi kan därmed dra slutsatsen att politikerna tilldelas mer makt än andra aktörer i nätverket vilket inte delar samma perspektiv som ANT. Däremot uppmärksammar vi att det finns en maktförskjutning i organisationen där mer ansvar börjar delegeras nedåt i den hierarkiska ordningen. Vi kan tänka oss att maktfördelningen i framtiden fördelas mer lika mellan aktörerna där ingen enskild aktör tilldelas mer makt. Vi kan dra slutsatsen att organisationens olika aktörer är beroende av varandra för att kunna skapa en sammanhållen organisation där aktörer bildar ett nätverk och interagerar med varandra.

4.2 Aktörers intressen

Enligt den forskning som presenterats i det inledande kapitlet framgår det att den finansiella redovisningen är dominerande vilket även är fallet i kommunen enligt respondenterna. I denna kategori vänder vi blicken mot dominerande aktörer och aktörers olika intressen och perspektiv. Vi kommer även att lyfta fram eventuella avvägningar som förekommer gällande kommunens hållbarhetsrapportering.

4.2.1 Intressenter

Tjänstemännen beskriver att kommunens hållbarhetsarbete beror på hela det kommunala uppdraget. Kommunens uppdrag handlar om att underlätta och förbättra människors vardag vilket även är ett ansvar för framtiden, där man enligt Agenda 21 ska ta hänsyn till både nutida och kommande generationer.

Kommunen riktar sina rapporter till två målgrupper. Tjänstemännen beskriver att den primära målgruppen är fullmäktigeledamöterna eftersom det är de som beslutar och återkopplar om rapporterna har tillräckligt med underlag. Den andra målgruppen är invånarna i Borås Stad. En av respondenterna som arbetar med miljöfrågor beskriver att det inte handlar om tryck från andra kommuner när det kommer till rapportering av sociala och miljömässiga frågor. Respondenten beskriver att det istället handlar om att de tre hållbarhetsdimensionerna bör fungera utifrån ett långsiktigt perspektiv och att det är viktigt att behandla hållbarhetsfrågor för Borås Stad som varumärke, trots att man inte brukar prata om varumärke i den här typen av verksamhet. Andra respondenter har däremot uttalat sig om att hållbarhetsarbetet i kommunen delvis handlar om tryck från andra kommuner där Borås Stad via Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) jämför sig med andra kommuner för att kunna förbättra sitt hållbarhetsarbete.

För att utveckla sitt hållbarhetsarbete har politikerna bland annat beslutat att de befintliga miljömålen ska revideras och förbättras, nya miljömål har därmed skickats på remiss. Förslag på revidering av miljömålen baseras på hur arbetet har gått med de nuvarande miljömålen samt vad som krävs för att vara en ledande miljökommun. Vid revideringen av målen beskriver politikerna och tjänstemännen att de har upptäckt att vissa av de gamla miljömålen som skickats på remiss är felformulerade, andra miljömål behöver skärpas för att Borås Stad ska kunna vara en attraktiv kommun bland andra kommuner. Flera av respondenterna instämmer att det är viktigt för kommunen att vara en attraktiv arbetsgivare.

4.2.2 Centrala intressen

Respondenterna anser att ekonomifrågor är centrala i den kommunala verksamheten. Vid kategorisering av intervjuerna framgår det att både politiker och tjänstemän delar denna uppfattning. De anser att den ekonomiska dimensionen styr med tanke på att budgeten är styrande. En av tjänstemännen uttrycker att detta beror på att det enda sättet politikerna formellt kan styra är finansiellt. Samtidigt hävdar respondenterna att styrning via budget utgår från visionen som har sin grund i hållbarhet. Fastän det står ”fina saker” i boksluten så är det ingen som styr utifrån det och man tar inte heller vid de uppgifterna påstår en av tjänstemännen. Vederbörande anser att visionen enbart betraktas som ett dokument bland många i organisationen som fortfarande tänker utifrån den ekonomiska styrningen och har svårt med att implementera förändringsarbeten som innefattar implementering av sociala och miljömässiga aspekter i det dagliga arbetet. Flera av respondenterna anser att kommunen har en lång väg kvar att implementera sociala och miljömässiga perspektiv i planeringen, budgeten och i redovisningen.

4.2.3 Politiska intressen

I Borås Stad har det politiska styret skiftat och det har varit olika partier som haft majoritet. Beroende på vilka partier som styr blir det en politisk avvägning gällande vilka frågor som prioriteras. Partierna har dock kommit överens om att det är viktigt för kommunen att ha samma statistik för att kunna göra jämförelser mellan åren förklarar en av politikerna. Personen i fråga förklarar att alla partier inte alltid är eniga om hur viktiga sociala och miljömässiga frågor är för Borås Stad och hur man ska följa upp det arbetet vilket kan skapa konflikter partier emellan. Politikern beskriver att jämställdhetsfrågor har varit en sådan konflikt där olika partier värderat frågan på olika sätt. Personen i fråga beskriver att de sociala hållbarhetsfrågorna inte alltid varit tydliga eller fått genomslag i hela verksamheten, det är en mycket känslig politisk fråga där olika partier har olika uppfattning. Politikern uttrycker att det finns en spänning mellan det sociala och ekonomiska perspektivet och det blir därmed en politisk fråga där man får bedöma vad man anser är viktigast.

En annan politiker hävdar dock att politikerna till stor del är överens vad gäller jämställdhetsfrågor och menar att det inte uppstår hinder och konflikter när man beslutar om mål kring jämställdhetsfrågor. När det gäller miljömålen förklarar politikerna att det finns olika uppfattningar mellan partierna kring vilka miljömål och vilka måttal som ska följas när det gäller den ekologiska hållbarheten. Det politiska intresset skiljer sig åt mellan partierna vilket innebär att partierna tilldelar miljöfrågan olika mycket vikt. Beroende på vilket parti som har majoritet skiljer det sig vad politikerna väljer att lägga fokus på. En av politikerna upplever att det är komplicerat att fatta beslut eftersom samtliga styrdokument och mål endast gäller i fyra år och hen anser att kommunen behöver ha mål som sträcker sig längre än fyra år.

Strukturen i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige är det som gäller oavsett vilket parti som styr. För att förhindra att partier med mest mandat ska bestämma allt själva beskriver en av politikerna att alla partier kommer överens före valperioderna om hur de ska förhålla sig till varandra efter valet. Detta för att skapa en stabil relation där de någorlunda kommer överens. En av politikerna hävdar att partierna är till största del pragmatiska och beskriver att kommunpolitik handlar mycket om att lösa praktiska vardagliga frågor och inte lika mycket om ideologi i motsats till rikspolitik. Vederbörande beskriver att politikerna blir mer oense vid slutet av mandatperioderna. Det beror på att man ska börja driva valrörelser och fokusera mer på de ideologiska frågorna än de praktiska frågorna, hen menar att det ideologiska

tankesättet endast förekommer vid valperioderna. En annan politiker menar dock att det ideologiska tankesättet styr mycket vad gäller både tänkande, åsikter och värderingar.

Vi har uppmärksammat att respondenterna anser att politiska intressen kan skapa problem i organisationen. En av politikerna anser att politikerna lägger sig i för mycket i det kommunala arbetet och att de i vissa fall väljer att bortse från lagstiftning. Ett exempel som vederbörande beskriver är att politikerna bortser från skollagen och att de inte uppfyller de krav som finns, hen påpekar att politikerna inte bör ha ett politiskt intresse vad gäller lagar. Personen i fråga anser att en del problem i skolor inte hade uppstått ifall politikerna inte hade prioriterat sin politiska vilja framför lagarna. Politikern anser att oavsett vilken politisk vilja som förekommer i kommunen så bör tjänstemännen få arbeta efter sin profession. Även en annan politiker anser att många i organisationen kan uppleva att politikerna lägger sig i för mycket och hen påpekar att politikerna ska ha det strategiska tänkandet och inte blanda sig i detaljfrågor i organisationen.

Politiska intressen kan även skapa problem vid bland annat redovisning av miljömål. Detta anses enligt flera av respondenterna bero på att politiker delar olika ambitionsnivåer vad gäller måltal. Respondenterna menar att det även beror på att kommunens miljörapport upplevs som ett separat spår som måste göras vid sidan om. I årsredovisningen uttrycks miljömål som finns i budgeten men även miljömål som finns i miljörapporten. I dessa två bokslut presenteras olika målvärden som olika politiker har beslutat eftersom de har olika ambitionsnivåer vad gäller målvärden. Detta skapar osäkerhet i och med att anställda i kommunen inte alltid vet vilket mål som gäller. Olika målvärden kan bidra till att man i årsredovisningen måste tillägga att man till exempel enligt budgeten i årsredovisningen uppnått målen men att man enligt miljörapporten inte uppnått målen. Tjänstemännen har uppmärksammat detta och jobbar med att få politikerna att förstå på vilket sätt politikerna styr samt vilken problematik politikernas intressen kan skapa i kommunen.

4.2.4 Avvägningar

Tjänstemännen hävdar att de inte väljer att utesluta någonting i sina sociala och miljömässiga rapporter. Ifall kommunen påverkar samhället eller miljön negativt menar tjänstemännen att det hade varit någonting att ta upp och belysa, dock menar en av politikerna att man ibland ”mörkar” vissa områden. Det som tas upp i rapporterna är i huvudsak politiskt styrt däremot förekommer det även lagkrav på vissa frågor. En politiker menar dock att kommunens rapporter ska vara objektiva och visa på verkligheten och inte vara färgade av politiska inslag.

Förvaltningarna får själva välja upplägget av rapporterna där de utgår från kommunens olika mål och styrdokument. Både tjänstemän och politiker beskriver att de inte väljer att inkludera allt i rapporterna eftersom det är en sorteringsfråga för varje enhet och förvaltning. En av politikerna menar att det inte går att inkludera alla lokala, regionala, nationella och internationella miljömål eftersom det skulle bli alldeles för många mål för att kunna arbeta prioriterat med några av dem. Politikern menar att de mål som politikerna väljer arbeta med är mål som kommunen behöver fokusera mer på. Vederbörande belyser dock att kommunen väljer att exkludera miljömål som de anser att de nått så pass långt att de uppfyllt målen. En av tjänstemännen anser till skillnad från politikern att det inte finns en nivå där man kan säga att man nått ett slutmål vad gäller hållbarhetsarbetet.

4.2.5 Centrala observationer

Vi har uppmärksammat att den finansiella redovisningen är dominant i kommunen däremot strävar kommunen efter att hållbarhetsarbetet ska bli mer etablerat i det dagliga arbetet för att bryta gamla arbetsmönster. ANT undviker idén av en enda verklighet och menar att man bör frigöra sig från etablerade sanningar. Vi kan dra parallellen att respondenterna uppfattar att arbetet i kommunen huvudsakligen styrs av den finansiella redovisningen vilket enligt ANT kan betraktas som en enda sanning. I och med att den finansiella redovisningen är styrande och med tanke på att de anställda i kommunen inte riktigt är öppna för förändringsarbete kan det vara svårt att bryta ett sådant implementerat arbetssätt.

En annan aspekt som framgår är det politiska intresset som i vissa fall skapar osäkerhet i kommunen. Det skilda politiska intresset skapar ett splittrat hållbarhetsarbete där de anställda i kommunen arbetar efter olika måltal. Vi märker att när osäkerheten skapas högre upp i den hierarkiska ordningen mynnar osäkerheten ut i de olika leden och medför att de olika enheterna glider isär i strävan efter ett gemensamt hållbarhetsarbete. Med tanke på att organisationen redan har delade uppfattningar av organisationens struktur och kommunens hållbarhetsarbete kan det skapa grupperingar och splittringar i verksamheten vid en maktförskjutning. När politikerna enbart tänker på att få igenom sina egna intressen kan det bromsa effektiviteten och politikerna lägger då mer fokus på att visa att de har rätt än att visa på vilka effekter deras beslut har haft.

Med tanke på att hållbarhet har blivit mer framträdande kan organisationer känna ett behov av att följa samhällets trender för att vara konkurrenskraftiga och följa med i samhällets krav och förväntningar. Kommunen har därför press på sig att anpassa sig efter samhället. Det är därmed viktigt för kommunen att vara öppen för nya tankesätt och förändringsarbete för att kunna utvecklas som kommun och våga ta sig an nya frågor, där de utmanar sig själva för att utveckla sitt hållbarhetsarbete och sin hållbarhetsrapportering för att upprätthålla kommunens samhälleliga legitimitet. Med tanke på att respondenterna har uttryckt att det är viktigt för Borås Stad att vara en kommun som betraktas som en attraktiv arbetsgivare kan vi dra slutsatsen att viljan av att utveckla sitt hållbarhetsarbete och sin hållbarhetsrapportering kan ses som en strategi och marknadsföringsknep för att rekrytera arbetskraft.

4.3 Konflikter och hinder

I denna kategori kommer vi att lyfta fram konflikter som uppstår mellan aktörer och hinder som kan stå i vägen för utveckling av hållbarhetsrapporteringen i kommunen.

4.3.1 Begreppet hållbarhet

I uppsatsens inledande kapitel har forskare som Aras och Crowther (2009) och Gray (2010) påpekat att begreppet hållbarhet är diffust. Under intervjuernas gång uppmärksammade vi att även respondenterna delar denna uppfattning. Tjänstemännen uttrycker att hållbarhet kan definieras på olika sätt. En av tjänstemännen beskriver att det i början förekom förvirring kring begreppet hållbarhet och att en del anställda i kommunen refererade till hållbar tillväxt men syftade egentligen på ekonomisk uthållighet. Det fanns även en tendens att kalla sociala och miljömässiga projekt som verkställdes för hållbart utifrån ett ekonomiskt perspektiv. De flesta av respondenterna är dock eniga om att allt fler har förstått principen med att väva in de sociala och ekologiska aspekterna trots att hållbarhet upplevs vara ett svårt begrepp bland anställda i kommunen. Flera av respondenterna delar uppfattningen av att de hållbara

aspekterna någorlunda har landat i många delar av organisationen och därmed lever av sig självt.

Å andra sidan anser en av tjänstemännen att hållbarhetsbegreppet inte riktigt landat i organisationen eftersom den finansiella redovisningen är dominerande och förhindrar förändringsarbete på grund av att de anställda i kommunen är låsta vid sina arbetssätt där de är vana att arbeta uteslutande efter budget- och redovisningsprinciper. Tjänstemännen hävdar att det finns anställda som bara tänker utifrån sin egen sektor till exempel hållbar miljö, hållbar ekonomi och hållbar social utveckling och att de bortser från de två andra dimensionerna för ett helhetsperspektiv. Flera av respondenterna uttrycker dock att det finns en ökad medvetenhet bland de anställda där flera anställda har insett att ekonomi hör ihop med miljö däremot finns det inte tillräckligt med kunskap om hur miljö hänger ihop med den sociala aspekten. Respondenterna hävdar att man inte kan uppnå långsiktig ekologisk hållbarhet om man inte tar hänsyn till social hållbarhet. En av tjänstemännen och en av politikerna påstår dock att det inte finns någon som klarar av att balansera de tre perspektiven helt och hållet.

4.3.2 Maktkonflikt

Vi har uppmärksammat en intressant motsättning mellan tjänstemännen och politikerna. Tjänstemännen anser att det är politikerna som bestämmer vad som ska implementeras och gälla i organisationen oavsett tjänstemännens åsikt och vilja. En av politikerna menar dock att tjänstemännen inte alltid följer det politikerna har beslutat om och menar att Borås Stad alltid har varit en relativt tjänstemannastyrd organisation. Vederbörande i fråga förklarar att politikerna ibland tar kloka beslut men att det förekommer tolkningsutrymme där tjänstemannaledet tenderar att göra andra prioriteringar än vad politikerna har beslutat om. Däremot menar flera av tjänstemännen att politikerna i många fall beslutar att lyfta fram andra förslag än tjänstemännens. Tjänstemännen hävdar dock att de har någon form av makt i tjänstemannaledet med tanke på att det är tjänstemännen som lägger fram faktabaserade underlag.

En av politikerna uttrycker att organisationen bör vara uppbyggd på det sättet att politikerna har den centrala makten. Däremot menar vederbörande att det finns en hel del förvaltningar och avdelningar där tjänstemännen är starka och i vissa fall för starka. Ibland handlar det om att tjänstemännen har mycket högre kompetens än sin politiska nämnd, då har nämnderna svårt att säga emot eller framföra någon annan ståndpunkt eftersom de inte har samma förståelse för vissa frågor. I andra fall kan det handla om att tjänstemännen är bestämda och inte riktigt hörsammar de direktiv som ledningen har gett. Politikern menar att tjänstemännens starka ställning i Borås innebär både för- och nackdelar. En fördel för kommunen är att tjänstemännen i förvaltningarna har en hög kompetens och ett starkt förtroende för att arbeta med det som är professionens frågor. En nackdel är att tjänstemännen inte alltid uppfattar politiska intentioner. Politikern menar att tjänstemännen tenderar att arbeta efter sin profession och lyssnar inte när politikerna vill styra åt ett visst håll. En annan politiker menar dock att även om kommunfullmäktige beslutar vissa mål och uppdrag så är inte allting praktiskt genomförbart.

Å andra sidan menar en annan politiker att det är politikernas ansvar att se till att kommunfullmäktiges beslut blir kända hela vägen ut i organisationen, politikern upplever dock att detta är en utmaning. Hen menar att de beslut som fattas i kommunfullmäktige gäller för hela Borås Stad oavsett vad andra anställda i kommunen anser om besluten. Hen uttrycker

att det inte finns något tolkningsutrymme i processen för kommunfullmäktiges beslut och att alla tolkningar ska tas bort. Personen i fråga menar att makten ska ligga hos kommunfullmäktige och att det inte ska finnas något förhandlingsutrymme i det kommunfullmäktige beslutet. Vidare förklarar politikern att tjänstemän och politiker inte kan obstruera kommunfullmäktiges beslut även om de är missnöjda med beslutet.

Ytterligare en annan politiker belyser faktumet att man som politiker har ett ansvar att skapa tydlighet genom att ha ett fast ställningstagande och ta beslut där tjänstemännen är medvetna om vad som gäller. När man som politiker endast uttalat vad det är som gäller utan att ha tagit ett formellt beslut kan det innebära otydligheter där tjänstemännen väljer att ignorera sådana uttalanden. Politikern beskriver vidare att det finns en formell hierarki som kommunen ska arbeta efter om man inte kommer överens i organisationen. Med tanke på att det finns mycket nätverkande i kommunen menar politikern att det oftast är bättre att komma överens och skapa dialoger för att känna sig mer delaktig vilket oftast upplevs bättre än att bli tillsagd vad som ska göras av personer med en högre maktposition. Hen anser att det är rätt att kommunfullmäktige har mest makt i kommunen eftersom de består av politiker som är direkt valda av invånarna i folkvalet och vederbörande menar att det är upp till politikerna att se till att tjänstemännen lyssnar.

4.3.3 Budgetens konsekvenser

Det kommunala arbetet med budgetar bygger mycket på att arbeta ett år i taget och att budgeten ska räcka det året. Respondenterna beskriver att ekonomistyrning och budget hindrar det långsiktiga arbetet. Separata rapporter uttrycks behövas då årsredovisningen inte kan behandla sociala och miljömässiga frågor mer än övergripande. Flera av politikerna uttrycker att de flesta politiska partier ser budgeten som en stor svårighet när man ska tänka långsiktigt och göra tidiga sociala investeringar som ska spara pengar på sikt. Det går inte att planera långsiktigt eftersom en ettårsbudget förhindrar ett sådant arbete. En av politikerna påpekar att hen bortser från budgeten för att kunna nå de mål som kommunfullmäktige har satt upp. Precis som Braun (2007) påpekar, menar även flera av respondenterna att det krävs en långsiktig fördelning av finansiella resurser där man kan tänka mer långsiktigt än ettårsbudgeten som begränsar ett sådant arbete. Även en av tjänstemännen delar denna uppfattning och menar att man inte kan behandla sociala och miljömässiga frågor i en ettårsbudget eller i kortsiktigheter utan den sociala och miljömässiga hållbarheten kräver ett långsiktigt arbete med förebyggande åtgärder.

4.3.4 Centrala observationer

Vi har uppmärksammat kommunens uppfattning av begreppet hållbarhet och vad som har stått i vägen för implementering av begreppet i kommunen. Med tanke på att den finansiella redovisningen är dominerande har det uppstått mycket förvirring kring begreppet hållbarhet och misstolkningar har förekommit kring vad hållbarhet innebär. De anställda tenderade att referera till ekonomiska aspekter när det egentligen handlade om sociala och miljömässiga aspekter. Respondenterna upplever att hållbarhetsbegreppet har landat mer i organisationen och innebörden av begreppet har blivit klarare dock arbetar de anställda i kommunen separat med hållbarhetsdimensionerna. Hållbarhet är ett begrepp som tar hänsyn till ett långsiktigt perspektiv. En av anledningarna till varför begreppet hållbarhet inte riktigt landat än och varför hållbarhetsarbetet inte har utvecklats fortare kan bero på att de ettåriga budgeterna hämmar det långsiktiga hållbarhetsarbetet vilket återigen tyder på den finansiella redovisningens dominans.

Vi har även lyft fram maktkonflikter som kan uppstå mellan aktörer i organisationen där aktörerna inte har samma ställningstagande. För att ett nätverk ska vara stabilt krävs det enligt ANT att aktörer är trogna nätverket. När anställda i kommunen väljer att inte leva upp till sina roller bland annat där tjänstemännen går emot politikerna kan vi dra slutsatsen att kommunens struktur sätts i obalans och medför att det byråkratiska systemet hämmas. När den byråkratiska ordningen hämmas innebär det att aktörerna i nätverket inte lever upp till sin roll enligt kommunens struktur. Det kan medföra att de anställda isoleras från gemenskapen i kommunens arbetsanda. Flera av politikerna anser att det finns ett gott samarbete med tjänstemännen vilket enligt ANT kan ifrågasättas när tjänstemännen väljer att inte prestera enligt den roll de tilldelas. Vi betraktar den hierarkiska ordningen som en trygghet om man inte kommer överens i kommunen där kommunfullmäktige kan ta ett beslut och tydligt visa vem det är som har det sista ordet.

4.4 Översättning

Vi kommer att lyfta fram hur de tre hållbarhetsdimensionerna integrerar med varandra och om kommunen beräknar sociala och miljömässiga aspekter uttrycka i ekonomiska termer. Vi lyfter även fram respondenternas uttalanden av vad som krävs för införandet av en hållbarhetsredovisning.

4.4.1 Hållbarhetsdimensionernas samspel

En av politikerna förklarar att det är lätt att sammanställa de tre hållbarhetsdimensionerna för sig men svårare att se hur de integrerar med varandra. Vederbörande beskriver att de ekonomiska termerna är svåra att översätta när det kommer till sociala och miljömässiga termer. Denna uppfattning delar även en av tjänstemännen och hen beskriver att det är svårt att beräkna kvalitativa sociala och miljömässiga effekter uttryckta i ekonomiska termer eftersom det ofta handlar om kostnader som inte har uppstått än. Har en händelse inte skett menar politikern och tjänstemannen i fråga att det blir svårt att sätta ekonomiska termer på det. Personerna i fråga uttrycker att hela kommunen arbetar i efterhand där de ”släcker bränder” istället för att jobba med förebyggande arbete. Detta arbetssätt ger mer än dubbla kostnader för kommunen och hade kunnat undvikas genom att investera i tid där behoven finns istället för att handskas med vissa situationer i efterhand. Både politikern och tjänstemannen exemplifierar att ifall man gör en insats som riktar sig mot en speciell utsatt grupp som leder till att de inte hamnar i en situation som på längre sikt kostar mer pengar blir det svårt att se de inbesparade pengarna kontra den investering man har gjort i förebyggande arbete. Personerna i fråga menar att det beror på att man inte riktigt vet hur man gör sådana beräkningar i kommunen. Sociala och miljömässiga effekter uttryckta i ekonomiska termer är ett utvecklingsområde som kommunen behöver satsa på.

En politiker och en tjänsteman beskriver att förebyggande arbete kan leda till kostnadsbesparing för kommunen. När man till exempel sänker kostnader för drift och istället gör en investering menar de att det bidrar till en miljöbesparing och en ekonomisk besparing. Personerna i fråga uttrycker att det oftast är lättare att redovisa miljömässiga aspekter än de sociala aspekterna som upplevs vara svåra att översätta till ekonomiska termer. Interaktionen mellan sociala och miljömässiga termer glömmar man oftast helt bort i kommunen. En av politikerna menar att den första utmaningen som kommunen måste ta tag i är att ta fram mått för hur de ska mäta hållbarhet. Politikern i fråga menar att mätningen av saker som har flera aspekter inte alltid visar det man vill att det ska visa. Översättningar och framtagandet av mått som sammanfattar de tre hållbarhetsaspekterna beskrivs vara svåra att hantera i kommunen.

4.4.2 Beräkning av sociala aspekter

När det gäller social hållbarhet menar en av tjänstemännen att kommunen inte beräknar till exempel människors behov och beteende och hur dessa påverkar den sociala hållbarheten på lång sikt utan de beräknar sådant som är lätt att räkna och sådant som har en tydlig kostnad. Det är dock människors behov och beteende som kostar mycket pengar men det är inte det man beräknar i Borås Stad enligt tjänstemannen. Människors behov av till exempel sjukvård, omsorg, förskola och även människors beteende som exempelvis kriminalitet, skadeverkning, miljöförstöring och äldreomsorg kostar mycket pengar. Tjänstemannen anser att människors behov och människors beteende är social hållbarhet.

En av tjänstemännen beskriver att kommunstyrelsen har bestämt att Borås Stad ska använda sig av jämställdhetsintegrerad budget som syftar till att synliggöra människor bakom siffrorna i kommunens budget. Kommunen ska ta hänsyn till hur offentliga resurser fördelas mellan könen för att förhindra diskriminering och istället uppnå en mer rättvis fördelning mellan könen ur ett jämställdhetsperspektiv. Jämställdhetsintegrerad budget tar även hänsyn till hur fördelningen av resurser möter de båda könen behov. En av politikerna menar dock att beslutet om en jämställdhetsintegrerad budget har gått långsamt att genomföra och tros bero på att man inte riktigt vet hur man ska göra från tjänstemännens sida.

En av tjänstemännen menar att kommunen bör satsa på att omvandla sociala problem till sociala investeringar som lönar sig på lång sikt dock är detta en utmaning. Vederbörande beskriver att Borås Stad dagligen arbetar med sociala frågor i verksamheterna däremot är sådana frågor inte implementerade i ekonomistyrningssystemet. Kommunens synsätt idag, enligt tjänstemannen, är att människor är en kostnad och hus är en investering. Det är redovisning och budget som styr och dominerar arbetet, detta synsätt kan Borås Stad inte ställa om själva eftersom det är ett regeringsarbete och det är hela organisationens ansvar att bryta en sådan trend förklarar personen i fråga.

4.4.3 Beräkning av miljömässiga aspekter

Respondenterna påstår att tjänstemännen i kommunen upplever svårigheter vid beräkning av miljömässiga aspekter uttryckta i ekonomiska termer. En av tjänstemännen beskriver att kommunen arbetar med miljöåtgärder där kommunfullmäktige till exempel delar ut en straffavgift till förvaltningar som har påverkat miljön på ett negativt sätt. Det är en omfördelning av pengar från miljöförstöring till miljöåtgärder. Tjänstemannen i fråga uttrycker att kommunen inte besitter tillräcklig kunskap för beräkning av sådana kostnader och menar att tjänstemännen brottas med att beräkna avgifter som motsvarar effekten av miljöförstöring och miljöåtgärder. Även en av politikerna delar uppfattningen av att det förekommer brist på kunskap kring beräkning av sociala och miljömässiga aspekter, hen menar att kommunens utveckling av hållbarhetsrapporteringen bromsas på grund av detta. Hämmningen av hållbarhetsrapporteringens utveckling tros bero på att man inte riktigt vet hur man ska göra från tjänstemännens sida.

4.4.4 På väg mot ett nytt system för redovisning av hållbarhet

Kommunen har tidigare övervägt införandet av en hållbarhetsredovisning dock finner respondenterna svårigheter vad gäller införandet av ett sådant bokslut. Respondenterna är överlag överens om att kommunen brister i utförandet av djupare analyser i de enskilda rapporterna som belyser långsiktiga faktorer, både i hur kommunen når sina mål samt varför

de inte når målen. De beskriver att det konstateras mycket i rapporterna om hur kommunen ligger till däremot utförs inga analyser med ett bredare perspektiv där man tar hänsyn till konsekvenser och åtgärder. Respondenterna beskriver att det krävs att kommunen gör djupare analyser i de enskilda rapporterna där man kan dra slutsatser för att sedan utföra tväranalyser mellan de tre hållbarhetsdimensionerna för att därmed integrera dimensionerna och sammanställa en hållbarhetsredovisning.

Vid tväranalyserna bör kommunen analysera ifall deras arbete leder till en social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet eller ifall de tre hållbarhetsdimensionerna fortfarande är uppdelade i olika spår, beskriver några av respondenterna. Samtliga respondenter uttrycker att resurser, tid, arbetsbelastning och okunskap står i vägen för utförandet av analyser. Andra problem som anses stå i vägen för utförandet av analyser är att tjänstemännen endast arbetar inom sitt eget område och är omedvetna om allt pågående arbete i förvaltningarna. De menar att det krävs en samordnad funktion som styr arbetet åt ett gemensamt håll för att undvika att de anställda i kommunen arbetar åt olika håll. Förutom bristen av analyser upplever respondenterna även problematik kring olika tidshorisonter av hållbarhetsdimensionerna i de olika boksluten. Det blir därför svårt att sammanställa de enskilda sociala och miljömässiga rapporterna till en hållbarhetsredovisning. Respondenterna menar även att det är svårt att se effekter av hållbarhetsarbetet om man inte följer effekterna över en längre tidsperiod. Vederbörande beskriver att det gäller att ta hänsyn till vad som har hänt under tidigare år, se över långsiktiga trender och även ta hänsyn till vad som hänt under det nuvarande året.

En tjänsteman uttrycker att förvaltningarna ofta jobbar med liknande frågor fast i olika aspekter. Personen i fråga beskriver att detta beror på att kommunen inte jobbar med tväranalyser och förvaltningar är därmed inte medvetna om vad andra förvaltningar jobbar med för frågor. Ett exempel är att kommunens mål mot ökad cykling leder till social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Tjänstemannen i fråga belyser att ifall de olika förvaltningarna skulle jobba ihop skulle man kunna se att kommunen vinner på alla tre områden. Vederbörande beskriver att det krävs beräkningar av de tre aspekterna för att se hur kommunen kan vinna på de tre områdena långsiktigt.

En av politikerna beskriver att kommunen tidigare har haft en hållbarhetsstrateg som analyserade hur man skulle kunna jobba för att sammanställa alla bokslut till ett hållbarhetsbokslut. När hållbarhetsstrategen slutade valde tjänstemännen att inte ersätta tjänsten. Tjänstemännen valde att prioritera hållbarhetsarbetet på annat sätt bland annat genom målområdena i visionen där de istället valde att ha en målområdesansvarig. Politikern i fråga beskriver att politikerna har beslutat om att det ska finnas en hållbarhetsstrateg men att tjänstemännen inte har följt detta beslut. Vederbörande menar att det skulle krävas mer omorganisation i kommunen för att återigen tillsätta en hållbarhetsstrateg. Personen i fråga anser att de olika boksluten är noggranna däremot finns det ingen som analyserar hur hållbarhetsdimensionerna integrerar med varandra, det krävs att någon har analyser som dedikerad arbetsuppgift. Det finns tankar om att tillsätta en utredningsgrupp och politikern i fråga beskriver att utredningsgruppen ska jobba med alla hållbarhetsaspekter och även ta sig an utredningsuppdrag som ett sorts hållbarhetsteam. Politikern i fråga anser att kommunen skulle behöva en avdelning som arbetar med alla hållbarhetsaspekter och som arbetar framåtsyftande som ett hållbarhetsteam.

Respondenterna beskriver att det viktigaste med hållbarhetsarbetet är att det inte ska ligga vid sidan om kommunens arbete utan att det är någonting som är en del av det dagliga arbetet. Några av respondenterna uttrycker skeptiska tankar när det gäller införandet av en

hållbarhetsredovisning. En av tjänstemännen och en av politikerna påpekar att ett införande av en hållbarhetsredovisning kan upplevas som ett separat spår av tjänstemännen och att en hållbarhetsredovisning skulle innebära ett dubbelarbete som de måste handskas med utöver de vanliga arbetsuppgifterna. Personerna i fråga påpekar att det var det svaret politikerna fick av tjänstemännen när politikerna bad tjänstemännen att utreda ett införande av en hållbarhetsredovisning. En av tjänstemännen menar att kommunen inte nödvändigtvis behöver en hållbarhetsredovisning för att nå hållbarhetsmål. Tjänstemannen i fråga anser att en separat hållbarhetsredovisning inte är aktuell med tanke på att kommunen har enskilda rapporter som exempelvis miljörapporten och välfärdsbokslutet där de rapporterar sociala och miljömässiga aspekter. En av politikerna anser att fördelen med separata bokslut är att enskilda frågor blir synliga dock riskerar man att några perspektiv går förlorade och att man på så sätt går miste om helheten.

En av politikerna beskriver att det handlar om att följa mål och jobba mot dem däremot följer kommunen ibland bara upp och rapporterar mål utan att koppla någonting till målet vilket leder till att man endast rapporterar och inte arbetar mot att öka en måluppfyllnad. Personen i fråga hävdar att en del mål egentligen inte är mål utan mer indikatorer. Hen beskriver att det finns mål i kommunen som inte är påverkbara i den grad att kommunen kan koppla aktiviteter till målen eller beräkna åtgärds effekter.

En av politikerna anser att kommunen stegvis med tiden kan införa en hållbarhetsredovisning. Vederbörande beskriver att kommunen bör analysera de rapporter som de har i dagsläget och dra hållbarhetsaspekterna till några sorts slutsatser som utvecklas till att man integrerar de sociala och miljömässiga boksluten till en hållbarhetsredovisning. Politikern i fråga beskriver att det krävs att man tar fram relevanta nyckeltal och kopplar mätbarheten av nyckeltal till åtgärder. Hen beskriver även att kommunen bör ta hänsyn till hur komplext ett mål kan formuleras och samtidigt säga någonting om det man vill mäta. När det gäller hållbarhetsaspekter uttrycker politikern i fråga att det är flera aspekter som ska vägas in i ett komplext mål vilket kan medföra att målet inte säger lika mycket eller att vissa tal blir svåra att tolka. Politikern anser vidare att kommunen bör förbereda hur de ska beräkna hållbarhet, vilka kvantitativa mått kommunen ska använda när det gäller hållbarhet och ifall det finns några kvantitativa mått som de kan mäta över en längre period som visar resultat och effekter av åtgärder. Politikern i fråga beskriver dock att årsredovisningen och den finansiella redovisningen kommer fortsätta att vara dominerande ett par år till eftersom kommunen ännu inte behärskat integrering av de tre hållbarhetsdimensionerna för att kunna sammanställa en hållbarhetsredovisning.

4.4.5 Centrala observationer

Vi har uppmärksammat att kommunen inte integrerar hållbarhetsdimensionerna med varandra och inte heller behärskar beräkning av sociala och miljömässiga aspekter uttryckta i ekonomiska termer. Respondenterna beskriver att kommunen har en lång väg kvar tills de sociala och miljömässiga aspekterna blir en naturlig del i det vardagliga arbetet.

Vi har uppmärksammat att den finansiella redovisningen är dominerande i kommunen och att budgeten är styrande i arbetet vilket kan bero på att den finansiella redovisningen har varit dominerande under en lång tid. Vi kan utifrån våra observationer dra slutsatsen att kommunen har satt en fot i nya tankebanor och har därför potential att bryta tankesättet att det är den finansiella redovisningen som dominerar. Vi har med hjälp av respondenternas uttalanden lyft fram problematiseringen kring hållbarhet och rapportering av hållbarhet. Kommunen bör

uppmärksamma sina brister och identifiera vilka problem som kommunen har för att möjliggöra en utveckling av hållbarhetsarbetet och sträva efter att integrera de tre hållbarhetsdimensionerna.

Flera av respondenterna beskriver att Borås Stad behöver utvecklas när det gäller integrering av hållbarhetsdimensionerna samt beräkningen av dessa aspekter. Vi anser att så länge de tre hållbarhetsdimensionerna hålls separat och inte integrerar med varandra kan hållbarhetsredovisningen inte förverkligas. För att kunna skapa en länk som tidigare inte existerat krävs det att kommunen sammanställer sitt arbete, förbättrar kommunikationen mellan aktörerna i kommunen och studerar hur kommunen kan förverkliga de föreställningar de har kring en hållbarhetsredovisning. Detta är enligt ANT nödvändigt för att kunna översätta de föreställningar man har till ett faktiskt objekt.

5 Diskussion och slutsatser

Vår diskussion börjar med att vi relaterar vårt resultat av empirin till den forskning som har presenterats i inledningen. Prioritet läggs på att diskutera resultaten i empirin som presenterats under kategorierna. Därefter analyserar vi resultatet i förhållande till ANT där vi diskuterar kring kommunens aktörer och deras relationer sinsemellan samt en reflektion över vad som eventuellt krävs för utveckling av kommunens hållbarhetsrapportering. Slutligen följer en redogörelse för våra slutsatser.

5.1 Hållbarhet och hållbarhetsredovisning i relation till tidigare forskning

Hållbarhet och hållbarhetsredovisning är ett relativt nytt fenomen som uppmärksammades efter det att Brundtlandrapporten lanserades (Benn, Dunphy & Griffiths 2003). De flesta kommuner i Sverige har ännu inte implementerat en hållbarhetsredovisning och Borås Stad redovisar sitt hållbarhetsarbete i separata rapporter där kommunen inte integrerar de tre hållbarhetsdimensionerna med varandra. Kommunen har inte integrerat den finansiella redovisningen med den icke-finansiella redovisningen vilket enligt Figge, Hahn, Schaltegger & Wagner (2001b) hindrar strävan efter att uppnå en utveckling av hållbarhetsarbetet där man kan uppnå en förbättring av de sociala, ekonomiska och miljömässiga handlingarna i kommunen.

Vi kan konstatera att begreppet hållbarhet ännu är diffust i kommunen. Vi har noterat att begreppet hållbarhet inte är utspritt i kommunen och att den finansiella redovisningen är styrande och dominerande. Tidigare forskning visar på att begreppet hållbarhet är ett diffust begrepp och har varit ett otillräckligt förstått begrepp ända sedan Brundtlandrapporten uppmärksammade behovet av hållbar utveckling (Gray 2010). Forskare som Aras och Crowther (2009) och Gray (2010) påpekar att hållbarhet är ett svårvärderat begrepp eftersom det förekommer olika definitioner av begreppet hållbarhet (Lamberton 2005). Denna forskning överensstämmer med tolkningen man har av begreppet hållbarhet i kommunen. Begreppet hållbarhet har ännu inte riktigt landat i alla delar av organisationen och man har över tid haft olika tolkningar av begreppet och definierat det på olika sätt. De anställda i kommunen har tidigare förknippat begreppet hållbarhet med ekonomiska perspektiv.

Den finansiella redovisningen är dominant i kommunen och har enligt forskning länge tyckts leda oss mot verkligheten. Gray (2006) påpekar att det har varit svårt att handskas med frågor kring sociala och miljömässiga aspekter. Då man handskas med dessa frågor menar Gray (2006) att man gör det möjligt att ifrågasätta den finansiella redovisningen för att kunna se redovisningen från ett annat synsätt än enbart från det ekonomiska perspektivet. Borås Stad arbetar med att utveckla rapporteringen av hållbarhet och arbetar även med att implementera hållbarhetsfrågor i det vardagliga arbetet. För att lyckas implementera sociala och miljömässiga frågor i den finansiella verksamheten krävs det att hela organisationen riktar fokus åt samma håll. Gray (2006) hävdar dock att reformering av ett implementerat rapporteringssystem inte är förespråkade bland de som utövar redovisning. I kommunen framgår det att förändringsarbete inte är förespråkade bland de anställda i kommunen vilket kan utgöra hinder vid utvecklingen av ett nytt redovisningsområde.

Det framgår att kommunen strävar efter att vara en attraktiv kommun där de vill uppfattas som en miljöledande kommun och en attraktiv arbetsgivare. Borås Stad konkurrerar med andra kommuner genom att jämföra sig med dem för att kunna utveckla sitt hållbarhetsarbete.

Kommunen använder sig av strategier som bland annat visionen i strävan efter att bli en mer attraktiv kommun och leva upp till samhällets behov för att skapa en långsiktig och hållbar samhällsutveckling. I och med att samhället är ständigt föränderligt måste kommunen vara flexibel och anpassa sig efter samhället. Tidigare forskning visar på att organisationer använder hållbarhetsarbetet som ett verktyg för att erhålla ökad legitimitet. Forskare som Lim & Tsutsui (2012) och Zavattaro (2010) menar att hållbarhetsarbetet ibland kan användas som ett marknadsföringsknep där det som redovisas inte återspeglar det faktiska hållbarhetsarbetet. Vi se en koppling med att hållbarhetsarbetet kan användas som ett marknadsföringsknep med tanke på att en respondent har uttalat att det står "fina saker" i boksluten som ingen styr utifrån och med tanke på att de anställda inte utgår från visionen som betraktas enbart som ett dokument.

5.2 Vad som krävs för utveckling av kommunens hållbarhetsrapporter

Kommunen är en politiskt styrd organisation. Vi har dock noterat att organisationsstrukturen upplevs olika bland respondenterna och att organisationen är på väg mot en mer nätverksorienterad organisation. Tjänstemännen har en betydande roll i kommunen och står i samspel med politikerna. Dessa aktörer måste samspela med varandra för att kunna skapa en sammanhållen organisation. I de fall aktörerna inte kommer överens är det viktigt att ha ett stabilt styre som har en god kommunikation med andra aktörer i kommunen. Varje stabilitet som uppnås är dock tillfällig och skör (Justesen & Mouritsen 2011) vilket innebär att det är viktigt med ett ständigt samspel mellan aktörerna i kommunen. Det är även viktigt att kommunen betraktar organisationen som en rörlig enhet (Latour 2005) för att kommunen ska kunna uppmärksamma förbindelser och relationer mellan aktörer (Whittle och Spicer 2008). Eftersom alla handlingar ses som relationseffekter som är tillfälliga och osäkra (Law 1999) är det viktigt för kommunen att betrakta relationen mellan aktörerna som en aktiv process där man ständigt uppmärksammar relationseffekterna för att kommunen ska kunna förstå sin egen situation (Latour 2005). Det gäller för aktörerna i kommunen att ständigt kommunicera och förbli trogna nätverket för att inte hämma utvecklingen av hållbarhetsrapporteringen (Harrisson & Laberge 2002). Det gäller även att förstå hur förhållanden mellan aktörer i kommunen organiseras och hur de kan stabiliseras för att skapa ett hållbart och starkt nätverk (Callon 1991).

Vid identifiering av mänskliga och icke-mänskliga aktörer har vi noterat att de anställda i kommunen i vissa fall bortser från de icke-mänskliga aktörernas roll där de inte likställer icke-mänskliga aktörer med mänskliga aktörer. För att mänskliga och icke-mänskliga aktörer ska smälta samman till ett enhetligt nätverk krävs de att de behandlas symmetriskt och likvärdigt (Latour 1999). Kommunen behöver vid framtagandet av både mål och strategier översätta och formulera dessa på ett sådant sätt att alla i kommunen inser vikten av att arbeta med till exempel miljömålen och visionen där de integrerar dessa i arbetet och inte ser dem som separata spår (Latour 1996). Om miljömålen och visionen betraktas som separata spår står de inte i handling med andra aktörer och blir därmed bara bärare av symbolisk framställning av mänskliga aktörer där de förlorar sin roll som icke-mänsklig aktör (Latour 2005).

Robson (1992) beskriver att klassiska teorier tilldelar makt till den finansiella redovisningen och att det finansiella tycks ha makten att leda oss mot verkligheten vilket även tycks vara uppfattningen i kommunen. Med tanke på att den finansiella redovisningen är dominant i kommunen gäller det för kommunen att uttrycka vikten av hållbarhetsarbetet. Genom att

uttrycka sig via mål och strategier på ett sådant sätt att alla i organisationen förstår att de sociala och miljömässiga aspekterna har en betydande roll i samhället kan kommunen lyfta fram vikten av hållbarhetsarbetet. Respondenterna anser att kommunen har en lång väg kvar att integrera sociala och miljömässiga perspektiv i planeringen, budgeten och i redovisningen. Kommunen behöver därför kunna förmedla sin ståndpunkt genom att uttrycka sig i de anställdas yttersta vokabulär för att inspirera och nå fram för att ingen i kommunen ska behandla sociala och miljömässiga aspekter som ett separat spår utan integrera dem med den finansiella redovisningen (Rorty 1997).

I och med att kommuner i Sverige är politiskt styrda är det viktigt att alla anställda har samma uppfattning av organisationens uppbyggnad och dess styre i praktiken för att kommunen ska vara en sammanhållen organisation där alla accepterar sina roller. Enligt ANT är detta nödvändigt för att kunna upprätthålla organisationens struktur och för att förverkliga de mål som kommunen har som en gemensam grupp. Aktörer ska enligt ANT betraktas som en gemensam grupp där aktörerna förhandlar och representerar kommunens beslut och åtgärder som bör följas av alla i organisationen för att uppnå en lyckad översättning (Callon 1986). Trots att kommunen är politiskt styrd behöver organisationen inte ha dragna linjer i den hierarkiska ordningen. För att öka sammanhållningen i kommunen och skapa en gemensam grupp bör kommunen enligt ANT skapa ett nätverk. Vi kan dra slutsatsen att detta kan möjliggöras genom att bryta ned den hierarkiska ordningen och istället skapa länkar mellan aktörerna där politikerna är huvudaktören och "spindeln i nätet". Genom att betrakta politikerna som huvudaktören i nätverket betraktas politikerna enligt ANT som en aktör som engagerar andra aktörer inom nätverket att nå sina mål (Callon 1991).

Det framgår att inget förhandlingsutrymme bör finnas i det kommunfullmäktige beslutar om och att de anställda inte får ha egna tolkningar vilket enligt ANT betraktas som ett hinder eftersom det krävs förhandlingsutrymme för att skapa länkar mellan aktörer. För att innovation ska äga rum i kommunen krävs det att ett nätverk bildas där det finns relationer mellan aktörer och med andra aktörer runt omkring (Law & Callon 1992). Vi kan därmed dra slutsatsen att förhandlingsutrymme är viktigt för att kunna skapa ett nätverk. Vi har noterat att det finns många olika verklighetsuppfattningar i kommunen där respektive respondent har sin egen verklighetsuppfattning. Aktörerna bör inse att det finns fler verklighetsuppfattningar än de egna.

Det gäller för kommunen att skapa en gemensam bild av organisationen där aktörer får utrymme att dela med sig av sin verklighetsuppfattning. Aktörer bör även kunna se saker från andras perspektiv där de inspireras av varandra och inser att det inte bara existerar en enda sanning i strävan efter en gemensam målbild. Enligt ANT bör man frigöra sig från etablerade sanningar eftersom det begränsar möjligheten för aktörerna att förstå situationen i organisationen. För att skapa ett nätverk är det viktigt att enheter får möjlighet att samspela med andra aktörer enligt sin egen verklighetsuppfattning samtidigt som de inser att det finns fler sanningar i strävan efter att nå ett gemensamt mål (Callon 1986).

Kommunen redovisar de tre hållbarhetsdimensionerna i separata rapporter och det har framgått att respondenterna anser att kommunen har en lång väg kvar med att implementera hållbarhetsaspekter i det vardagliga arbetet. En integrering av sociala, ekonomiska och ekologiska frågor ses som en utmaning. Det krävs att kommunen skapar ett nätverk för att kunna möjliggöra samspelet mellan hållbarhetsdimensionerna där dimensionerna sätts i en kontext till varandra och får värde och mening genom interaktion (Robson 1992). Enligt Callon (1986) blir dimensionerna aktörer först när de är aktiva i en kontext i relation till

varandra. Kommunen behöver hitta gemensamma faktorer mellan dimensionerna där de kan beräkna sociala och miljömässiga faktorer uttryckta i ekonomiska termer. Kommunen bör studera situationen i organisationen och identifiera aktörer och hur de förhåller sig i relation till varandra så att ett nätverk kan skapas där både mänskliga och icke-mänskliga aktörer står i handling till varandra. När ett nätverk bildas integrerar de tre hållbarhetsdimensionerna med varandra där de blir aktörer i ett nätverk.

Det framgår att kommunen upplever svårigheter vid integrering av de tre hållbarhetsdimensionerna eftersom man i dagsläget varken utför djupare analyser av de enskilda rapporterna eller tväranalyser mellan hållbarhetsdimensionerna. Respondenterna har noterat att brist på resurser, tid och kunskap står i vägen för utförandet av analyser. Giddings, Hopwood och O'Brien (2002) menar att en integrering av hållbarhetsdimensionerna är väsentlig eftersom de har en symmetrisk sammankoppling. Eftersom kommunen arbetar separat med de tre hållbarhetsdimensionerna förekommer ingen symmetrisk sammankoppling med tanke på att dimensionerna inte integrerar med varandra. Detta medför att aktörerna i kommunen prioriterar dimensionerna på olika sätt och olika mycket.

Det gäller för kommunen att få de tre hållbarhetsdimensionerna att samverka och beräkna effekterna av dimensionerna i relation till varandra. Genom att översätta sociala och miljömässiga aspekter till ekonomiska termer kan man minska tvetydighet som uppstår när man skiljer på kvalitativa och kvantitativa faktorer, ett sådant åtskiljande medför att relationen mellan hållbarhetsaspekterna åsidosätts (Frege 1981; Glassner & Moreno 1989). Vad gäller beräkning av sociala och miljömässiga aspekter uttryckta i ekonomiska termer noterade vi att det ansågs vara en tjänstemannafråga och att tjänstemännen ansvarar över sådana beräkningar. Vi noterade dock att tjänstemännen inte besitter den kunskapen enligt respondenterna. Vi kan dra slutsatsen att, för att ta sig igenom ett sådant hinder krävs det att aktörerna i organisationen förstår sin situation och uppmärksammar vart de brister för att kunna utvecklas och satsa på föreställningar som de kan förverkliga i praktiken. Vi har noterat att några av respondenterna är medvetna om okunskapen i kommunen vad gäller de tre hållbarhetsdimensionernas samspel. De är medvetna om att det krävs ett nytt tankesätt för att kunna implementera förändringsarbete. Vi kan dra slutsatsen att när de anställda arbetar enskilt problematiserar de även problem enskilt. Det krävs att de tillsammans identifierar problem och sätter ett gemensamt mål för att enheter ska interagera och bli aktörer i ett nätverk.

5.3 Slutsatser kring rekonstruktion av kommunens system för redovisning av hållbarhet

Syftet med denna studie är att förstå hur hållbarhetsredovisningen konstrueras, med konstrueras menar vi hur ett nytt hållbarhetsredovisningssystem möjligtvis kan tas fram. Studien bidrar till en förståelse av kommunens hållbarhetsrapportering där vi har uppmärksammat att kommunen befinner sig i processen av att möjligtvis utveckla ett nytt hållbarhetsredovisningssystem. Vi har tagit utgångspunkt i ANT eftersom dess analytiska förmåga fungerar som ett verktyg vid analys av organisationens aktörer samt hur dessa står i relation till varandra.

En första slutsats är att kommunen bör reducera komplexitet. Detta kan uppnås genom att bilda ett nätverk där all interaktion förutsätter reduktion av komplexitet. Det krävs att kommunen stärker relationen mellan aktörer i kommunen och sätter upp ett tydligt och gemensamt mål. För att nå detta krävs det att kommunen bestämmer roller och förtydligar

relationen mellan aktörer och skapar ett starkt stöd från styrningen. Genom att bilda ett nätverk skapas samspel mellan aktörer där politikerna kan betraktas som huvudaktören som engagerar de andra aktörerna att nå ett gemensamt mål. Det gäller att politikerna ger upp tanken om att de ska styra allting. Det bör finnas någon form av förhandlingsutrymme eller tolkningsutrymme i kommunen. Politikerna bör sprida ut styrningen för att skapa en sammanhållen grupp där ett nätverk kan bildas och på så sätt kan aktörer skapas och omformas i relation till varandra. En maktförskjutning kan dock upplevas riskabelt eftersom det inte finns någon garanti att en sådan maktförskjutning går åt rätt håll.

En andra slutsats är att definitionen av hållbarhet behöver tydliggöras och spridas i kommunen. För att möjliggöra en sådan spridning krävs det att kommunen inspirerar genom att uttrycka sig i andras yttersta vokabulär för att nå fram. Kommunen har som vision att integrera de tre hållbarhetsdimensionerna dock finns det inte mycket kunskap om hur kommunen ska integrera hållbarhetsdimensionerna med varandra. Det finns även brist på kunskap när det gäller beräkning av sociala och miljömässiga effekter uttryckta i ekonomiska termer. För att kunna öppna upp dörrar för ett nytt hållbarhetsredovisningssystem behöver kommunen identifiera aktörer och bilda ett nätverk så att hållbarhetsdimensionerna integrerar med varandra.

Avslutningsvis vill vi lyfta fram att det krävs att kommunen kartlägger hållbarhetsarbetet, belyser brister och identifierar problem. För att kunna utveckla kommunens hållbarhetsrapportering är det viktigt att kommunen gemensamt problematiserar brister för att ta sig igenom hinder och svårigheter. Det krävs att kommunen gemensamt identifierar problem eftersom enskilda individer och enheter inte kan utveckla ett system på egen hand. Vi pekar på verkligheten där kommunen kan uppmärksamma sin situation för att möjligtvis kunna utveckla ett nytt system för redovisning av hållbarhet där de rekonstruerar det gamla systemet för att utveckla hållbarhetsrapporteringen.

5.4 Förslag till vidare studier

Det skulle vara intressant att med hjälp av ANT undersöka andra kommuner som befinner sig i processen av utveckling av ett nytt hållbarhetsredovisningssystem. Detta i syfte för att se hur kommuner brottas med liknande frågor samt vad de upplever krävs för att utveckla hållbarhetsrapporteringen och konstruera en hållbarhetsredovisning. Ytterligare ett förslag till vidare studier är att undersöka kommuner som redan har en hållbarhetsredovisning för att se hur deras system för redovisning av hållbarhet är konstruerat. Därigenom kan man undersöka vilka strategier andra kommuner använder, hur de tre hållbarhetsdimensionerna integrerar med varandra samt hur de beräknar sociala och miljömässiga aspekter uttryckta i ekonomiska termer. I dessa förslag till vidare studier hade det varit intressant att använda våra kategorier för att jämföra nätverk och relationen mellan aktörer i en annan kommun och se hur dessa påverkar utvecklingen av ett nytt hållbarhetsredovisningssystem.

6 Källförteckning

Tidsskriftartiklar

- Adams, C. A. and Frost, G. (2008). Integrating sustainability reporting into management practices. *Accounting Forum*, 32(4), ss. 288–302.
- Aras, G. & Crowther, D. (2009). Corporate sustainability reporting: a study in disingenuity? *Journal of Business Ethics Supplement*, 87(S1), ss. 279-88.
- Archel, P., Husillos, J., Larringa, C. & Spence, C. (2009). Social disclosure, legitimacy, theory and the role of the state. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 22(8), ss. 1284-1307.
- Barter, N. & Bebbington, J. (2013). Actor-Network Theory: A Briefing Note and Possibilities for Social and Environmental Accounting Research. *Social and Environmental Accountability Journal*, 33(1), ss. 33-55.
- Baumgartner, R.J. & Ebner, D. (2010). Corporate sustainability strategies: sustainability profiles and maturity levels. *Sustainable Development*, 18(2) ss. 76–89.
- Bebbington, J., Higgins, C. & Frame, B. (2009). Initiating sustainable development reporting: evidence from New Zealand. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 22(4), ss. 588-625.
- Bengtsson, F. & Ågerfalk, P. J. (2011). Information technology as a change actant in sustainability innovation: Insights from Uppsala. *The Journal of Strategic Information Systems*, 20(1), ss. 96–112.
- Braun, R. (2007). Sustainability at the local level: management tools and municipal tax incentive model. *Environment, Development and Sustainability*, 9(4), ss. 387-411.
- Briers, M. & Chua, W.F. (2001). The role of actor-networks and boundary objects in management accounting change: a field study of implementation of activity-based costing. *Accounting, Organizations and Society*, 26(3), ss. 237-69.
- Burritt, R.L. & Schaltegger, S. (2010). Sustainability accounting and reporting. Fad or trend? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23 (7), ss. 829–846.
- Callon, M. & Latour, B. (1981). Unscrewing the Big Leviathans: How Do Actors Macrostructure Reality, in *Advances in Social Theory and Methodology: Toward an Integration of Micro and Macro Sociologies*. I Knorr, K. and Cicourel, A. (red.) London: Routledge, ss. 277–303.
- Callon, M. (1986). Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuç Bay. I Law, J. (red.) Power, action and belief: a new sociology of knowledge? London: Routledge, ss. 196-223.

- Callon, M. (1991). Techno-economic networks and irreversibility in A sociology of monsters: Essays on power, technology and domination. I J. Law. (red.) *London: Routledge*, ss. 132–161.
- Castree, N. (2002). False antitheses? Marxism, nature and actor-networks. *Antipode*, 34(1), ss. 111–116.
- Cerin, P. (2002). Communication in corporate environmental reports. *Corporate Social Responsibility & Environmental Management*, 9(1), ss. 46-65.
- Chua, W.F. (1995). Experts, networks and inscriptions in the fabrication of accounting images: A story of the representation of three public hospitals. *Accounting, Organizations and Society*, 20(2–3), ss. 111-145.
- Coupland, C. (2006). Corporate social and environmental responsibility in web-based reports: Currency in the banking sector?. *Critical Perspectives on Accounting*, 17(7), ss. 865-881.
- Deegan, C. (2002). The legitimising effects of social and environmental disclosures - a theoretical foundation. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 15(3), ss. 282-311.
- Del Bello, A. (2006). Intagibles and sustainability in local government reports - An analysis into an uneasy relationship. *Journal of Intellectual Capital*, 7(4), ss. 440-456.
- Figge F., Hahn T., Schaltegger S. & Wagner M. (2001b). The Sustainability Balanced Scorecard – a tool for value-oriented sustainability management in strategy-focused organisations. Conference Proceedings of the 2001 Eco-Management and Auditing Conference. *ERP Environment: Shipley*, ss. 83–90.
- Figge, F., Hahn, T. & Schaltegger, S. (2002). The Sustainability Balanced Scorecard – linking sustainability management to business strategy. *Business Strategy and the environment*, 11(5), ss. 269–284.
- Flyvbjerg, B. (2003). Fem missförstånd om fallstudieforskning. *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 106(3), ss. 185-206.
- Gendron, Y., Cooper, D.J. & Townley, B. (2007). The construction of auditing expertise in measuring government performance. *Accounting, Organizations and Society*, 32(1-2), ss. 101-129.
- Giddings, B., Hopwood, B. & O'Brien, G. (2002). Environment, economy and society: fitting them together into sustainable development. *Sustainable Development*, 10(4), ss. 187-196.
- Gray, R.H. & Milne, M. (2002). Sustainable reporting: who's kidding whom? *Chartered Accountants Journal of New Zealand*, 81(6), ss. 66-74.
- Gray, R.H. (2002b). Of messiness, systems and sustainability: towards a more social and environmental finance and accounting. *British Accounting Review*, 34(4), ss. 357-386.

- Gray, R.H. (2006). Social, environmental and sustainability reporting and organisational value creation?: Whose value? Whose creation? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 19(6), ss. 793 – 819.
- Gray, R.H. (2010). Is accounting for sustainability actually accounting for sustainability ... and how would we know? An exploration of narratives of organisations and the planet. *Accounting, Organizations and Society*, 35(1), ss. 47-62.
- Harrisson, D. & Laberge, M. (2002). Innovation, identities and resistance: The social construction of an innovation network. *Journal of Management Studies*, 39(4), ss. 497–521.
- Hooghiemstra, R. (2000). Corporate Communication and Impression Management -- New Perspectives Why Companies Engage in Corporate Social Reporting. *Journal of Business Ethics*, 27(1), ss. 55-68.
- Ihlen, Ø. & Roper, J. (2014). Corporate reports on sustainability and sustainable development: We have arrived. *Sustainable Development*, 22(1), ss. 42-51.
- Justesen, L. & Mouritsen, J. (2011). Effects of actor-network theory in accounting research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 24(2), ss.161 – 193.
- Kallio, T.J., Nordberg, P. & Ahonen, A. (2007). Rationalizing sustainable development – a critical treatise. *Sustainable Development*, 15(1), ss. 41–51.
- Koehler, D.A. (2001). Developments in health and safety accounting at Baxter International. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 8(4), ss. 229-239.
- Lamberton, G. (2005). Sustainability accounting—a brief history and conceptual framework. *Accounting Forum*, 29(1), ss. 7-26.
- Larringa, C. & Bebbington, J. (2001). Accounting change or institutional appropriation? A case of the implementation of environmental accounting. *Critical Perspectives on Accounting*, 12(3), ss. 269-292.
- Latour, B. (1986). The powers of association. I Law, J. (red.) *Power, Action and Belief: A New Sociology of Knowledge*, Routledge & Kegan Paul. London, ss. 264-80.
- Latour, B. (1992). Where are the missing masses? The sociology of a few mundane artifacts in Shaping technology/Building society. I W. Bijker. & J. Law. (red.) *London: MIT Press*, ss. 225–258.
- Latour, B. (1998). *Artefaktens återkomst: Ett möte mellan organisationsteori och tingens sociologi*. Stockholm: Nerenius & Santérus.
- Latour, B. (1999). On recalling ANT. *The Sociological Review*, ss.15-25.
- Law, J. (1991). Introduction: Monsters, Machines and Sociotechnical Relations in A sociology of monsters: Essays on power, technology and domination. I J. Law. (red.) *Routledge: London*, ss. 1–25.

- Law, J. (1999). After ANT: Complexity, naming and topology. *Oxford: Blackwell, The Sociological Review*, 47(S1), ss. 1–14.
- Law, J. (2009). *Actor network theory and material semiotics*. In *The New Blackwell Companion to Social Theory*. I Turner, B.S. (red.) Oxford: Blackwell Publishing Ltd, ss. 141–58.
- Law, J. & Callon, M. (1988). Engineering and Sociology in a Military Aircraft Project: A Network Analysis of Technological Change. *Social Problems*, 35(3), ss. 284-297.
- Law, J. & Callon, M. (1992). *The life and death of an aircraft: A network analysis of technical change*. In *Shaping Technology/Building Society*. I Bijker, W.E, & Law, J. (red.) Cambridge: MIT Press, ss. 21–52.
- Lidskog, R. & Ugglå, Y. (2009). Lokalt klimatarbete: kommunen som lärande organisation. I Elander, I. (red.) Global uppvärmning och lokal politik. *Stockholm: Santérus Förlag*, ss. 63-81.
- Lim, A. & Tsutui, K. (2012). Globalization and Commitment in Corporate Social Responsibility: Cross- National Analyses of Institutional and Political-Economy Effects. *American Sociological Review*, 77(1), ss. 69-98.
- Llewellynn, S. & Northcott, D. (2005). The average hospital. *Accounting, Organizations and Society*, 30(6), ss. 555-83.
- MacKenzie, D. (2009). Making things the same: gases, emission rights and the politics of carbon markets. *Accounting, Organizations and Society*, 34(3-4), ss. 440-55.
- Maunder, K.T. & Burritt, R.L. (1991). Accounting and ecological crisis. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 4(3), ss. 9-26.
- Montin, S. (2007a). Kommunerna och klimatpolitiken - ett exempel på tredje generationens politikområde. *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, 109(1), ss. 37-57.
- Mouritsen, J. & Larsen, H.T. (2005). The 2nd wave of knowledge management: recentring knowledge management through intellectual capital information. *Management Accounting Research*, 16(3), ss. 359-83.
- Murray, A., Sinclair, D., Power, D. & Gray, R.H. (2006). Do financial markets care about social and environmental disclosure? Further evidence and exploration from the UK. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 19(2), ss. 228-55.
- Norman, W. & MacDonald, C. (2004). Getting to the bottom of the triple bottom line. *Business Ethics Quarterly*, 14(2), ss. 243-262.
- O'Connell, D., Ciccotosto, S. K. & De Lange, P.A. (2009). Latour's contribution to the accounting literature through actor-network theory: a critical appraisal. Paper presented at *Interdisciplinary Perspectives on Accounting Conference*.

- Onkila, J. (2009). Corporate Argumentation for Acceptability: Reflections of Environmental Values and Stakeholder Relations in Corporate Environmental Statements. *Journal of Business Ethics*, 87(2), ss. 285-298.
- Power, M. (1996a). Making things auditable. *Accounting, Organizations and Society*, 21(2-3), ss. 289-315.
- Power, M. (2015). How accounting begins: Object formation and the accretion of infrastructure. *Accounting, Organizations and Society*, 47, ss. 43-55.
- Robson, K. (1992). Accounting numbers as “inscription”: action at a distance and the development of accounting. *Accounting, Organizations and Society*, 17(7), ss. 685-708.
- Russo, M.V. & Fouts, P.A. (1997). A Resource-based Perspective on Corporate Environmental Performance and Profitability. *Academy of Management Journal* 40(3), ss. 534–559.
- Sandberg, M. & Holmlund, M. (2015). Impression management tactics in sustainability reporting. *Social Responsibility Journal*, 11(4), ss. 677 – 689.
- Skærbæk, P. & Tryggestad, K. (2010). The role of accounting devices in performing corporate strategy. *Accounting, Organizations and Society*, 35(1), ss. 108-124.
- Steen, J., Coopmans, C. & Whyte, J. (2006). Structure and Agency? Actor Network Theory and Strategic Organization. *Strategic Organization*, 4(3), ss. 303-312.
- Stubbs, W. & Cocklin, C. (2008). Conceptualizing a Sustainability Business Model. *Organization Environment*, 21(2), ss. 103–127.
- Tatnall, A. & Gilding, A. (1999). Actor-Network Theory and Information Systems Research. *Victoria University of Technology, Melbourne, Australia*.
- Venturini, T. (2010). Diving in magma: how to explore controversies with actor-network theory. *Public Understanding of Science*. Sage Publications, 19(3), ss. 258-273.
- Whittle, A. & Spicer, A. (2008). Is Actor Network Theory Critique? *Organization Studies*, 29(4), ss. 611-629.
- Zavattaro, S.M. (2010). Municipalities as Public Relations and Marketing Firms. *Administrative theory & praxis*, 32(2), ss. 191-211.

Böcker

- Alonso, P. (1984). *The Politics of Numbers*. I Alonso, P. & Starr, W. (red.). New York: Russell Sage Foundation.
- Benn, S., Dunphy, D. & Griffiths, A. (2003). *Organizational change for corporate sustainability Routledge*. 3. uppl. London and New York.

- Bryman, A., & Bell, E. (2013). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Stockholm: Liber AB.
- Culler, J. (1981). *Beyond interpretation in The Pursuit of Signs: Semiotics, Literature, Deconstruction*. London: RKP.
- Czarniawska, B. (1993). *The Three-dimensional Organization: A Constructionist View*. Lund: Studentlitteratur.
- Czarniawska, B. (2000). *A City Reframed: Managing Warsaw in the 1990s* Amsterdam. Harwood.
- Czarniawska, B. (2003). *Social Constructionism and Organisation Studies*. I Westwood, R.I & Clegg, S. (red.) *Debating Organisation: Point-Counterpoint in Organization Studies* Malden: Blackwell Publications.
- Czarniawska, B. (2001). *Isolationist, Automorphism, Relentless Isomorphism, or Merciless Idealism, GRI Report 2001:1*. Göteborg: Gothenburg Research Institute.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Frege, G. (1981). *The Foundations of Arithmetic*. Oxford: Blackwell.
- Frostenson, M., Helin, S. & Sandström, J. (2012). *Hållbarhetsredovisning*. Malmö: Liber.
- Glassner, B. & Moreno, J. D. (1989). *The Qualitative-Quantitative Distinction in the social sciences*. Kluwer.
- Jacobsen, D. I. (2002). *Vad, Hur och Varför? - Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Studentlitteratur, Lund.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Latour, B. (1987). *Science in Action*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Latour, B. (1996). *Aramis or the Love of Technology*. Cambridge, Mass. Harvard University Press.
- Latour, B. (1999a). *Pandora's Hope*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford University Press: Oxford & New York.
- Latour, B. (2015). *Tinget återställt - En introduktion till actor-network theory*. Lund: Studentlitteratur.
- Ljungdahl, F. (2008b). *Från risk till värde. I: CSR - från risk till värde*. Studentlitteratur AB, ss. 25-40.

MacKenzie, D. (1996). *Knowing machines: Essays on technical change*. Cambridge, MA: MIT Press.

Rothstein, B. (2001). *Politik som organisation: Förvaltningspolitikens grundproblem*. (red.). 3:dje uppl. Stockholm: SNS Förlag.

Rorty, R. (1982). *The Consequences of Pragmatism*. Brighton: Harvester.

Rorty, R. (1997). *Kontingens, ironi och solidaritet*. Studentlitteratur, Lund.

Westermarck, C. (2013). *Hållbarhetsredovisning: Teori, standarder och praktisk tillämpning*. 1. uppl. Studentlitteratur.

Wickström, S., Lintamo, L., Tranæus, S. & Werkö, S. (2011). *Värdering och syntes av studier utförda med kvalitativ analysmetodik*. SBU, Statens beredning för medicinsk utvärdering, s. 96.

Woolgar, S. (1988). *Knowledge and Reflexivity*. London: Sage.

Lagar

SFS (1991:900). Kommunallag. Regeringskansliets rättsdatabaser.

Rapporter

KPMG. (2011). *KPMG international survey of corporate sustainability reporting*. <https://www.kpmg.de/docs/Survey-corporate-responsibility-reporting-2011.pdf>

World Commission on Environment and Development [UNWCED]. (1987). *Our Common Future (The 'Brundtland Report')*. Oxford University Press. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Elektroniska källor

KPMG (2016). *Krav på hållbarhetsrapporteringen från och med 2017*. <https://home.kpmg.com/se/sv/home/nyheter-rapporter/2016/03/krav-pa-hallbarhetsrapportering-fran-1-juli.html>
[2017-04-14]

Nationalencyklopedin (2017). *Ontologi*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/ontologi>
[2017-04-13]

Muntliga källor – Intervjuer

Vi har intervjuat fyra tjänstemän och fyra politiker i Borås Stad.

Intervjuerna ägde rum april/maj 2017, cirka en timma per intervju.

Bilagor

Intervjuguide 1

Intervjurespondenter: Tre av tjänstemännen.

- 1) Vad jobbar Ni med och vilka ansvarsområden har Ni?
- 2) Vad betyder begreppet hållbarhet för Borås Stad?
- 3) Vad har Ni för roll gällande hållbarhetsarbetet i kommunen?
- 4) Hur arbetar Ni med frågor kring hållbarhet och hur ser era mål ut?
- 5) Vad har Ni för roll för Borås Stads verksamhet och samhället?
 - Vad redovisar Ni gällande hållbarhet och vad är syftet med det?
- 6) Hur arbetar Ni med att integrera de tre hållbarhetsdimensionerna med varandra och hur väljer Ni att redovisa dimensionerna då de påverkar varandra?
- 7) Hur arbetar Ni med att gå från idé till rapportering av era sociala och miljömässiga aspekter?
- 8) Då Ni har ett uppsatt mål vem är det som tar del vid beslut under processen?
 - Vilka mellanhänder går rapporterna igenom?
- 9) Har ni valt att exkludera någonting från era rapporter? Om ja, varför?
- 10) Vad styr innehållet i era rapporter och vem är det som ska ta del av rapporterna när de är klara?
- 11) Varför väljer Ni att utöver det som står om sociala och miljömässiga aspekter i årsredovisningen att även redovisa separata rapporter?
- 12) Vad har era rapporter för roll i årsredovisningen?
 - Vad är det Ni väljer att ta med i årsredovisningen och varför?
- 13) Har Ni extern granskning av era rapporter?
- 14) Följer Borås Stad några riktlinjer eller standarder vid utformningen av Er rapportering?
- 15) Har kommunen övervägt ett införande av en hållbarhetsredovisning?

Intervjuguide 2

Intervjurespondenter: En av tjänstemännen samt fyra politiker.

- 1) Vad har Ni för roll gällande hållbarhetsarbetet i kommunen?
- 2) Vilka är involverade vid framställandet av de sociala och miljömässiga rapporterna och hur förhåller de anställda sig till varandra?
- 3) Delar Ni olika perspektiv i verksamheten kring vad som ska inkluderas i rapporterna?
- 4) Vem är det som tar del vid beslut under processen vid utformningen av rapporterna?
– Vilka mellanhänder går rapporterna igenom?
- 5) Vad styr innehållet i era rapporter?
- 6) Hur förhandlar Ni fram vad som ska inkluderas i rapporterna?
- 7) Vilka avvägningar görs vid framställandet av era rapporter?
- 8) Vilka konflikter uppstår vid processen av framställandet av rapporterna?
- 9) Vilka hinder kan Ni ställas inför vid framställandet av era rapporter?
- 10) På vilket sätt rapporterar Ni innehållet i era rapporter?
- 11) Kvantifierar Ni innehållet i era rapporter och hur går Ni tillväga?
- 12) Följer Ni några riktlinjer eller standarder vid utformningen av era rapporter?
- 13) Har Ni extern granskning vid era rapporteringar?
- 14) Har kommunen övervägt ett införande av en hållbarhetsredovisning?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se